

'יום הכיפורים'

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

יום הכיפורים

יום הכיפורים יום סליחה ומחילה (הרב שלמה הלוי שליט"א)

יום הכיפורים הוא יום סליחה ומחילה, ומהווה סיום לעשרת ימי התשובה. לשם מה נתן לנו הקב"ה את יום הכיפורים? נוכל להבין מהמשל הבא: בעיר אחת חי רופא שנתפרסם במדינה כולה כמומחה בעל שם לריפוי כל המחלות, ולא זו בלבד אלא שהתרופות שהיה נותן היו מתוקות וערבות לחיך. לאחר שריפא חולה היה נוהג לשבת עמו ולהסביר לו ממה עליו להישמר מעכשיו, כדי שלא ישוב ויחלה, והכול היו סרים למשמעתו, עושים דברו ונרפאים.

לימים הגיע אליו בנו היחיד של אחד מעשירי העיר, הלה היה מפונק ביותר ולא הורגל לשמוע לדברי אחרים. כשראה אותו הרופא, אמר לאביו כי אינו יכול לטפל בבנו, משום שאיזו תועלת תצמח מרפואתו אם לא ישמע לאזהרותיו לאחר טיפולו, הרי המחלה תשוב אליו כפי שהייתה בתחילה? מה אעשה? שאל האב, וכי כיצד אוכל לראות בסבלו של בני?! הרופא החכם הציע לו: קח את בנך לרופא אחר האכזרי במידותיו ושנותן תרופות מרות כלענה, כי אז יטעם הבן ויבין כי כדאי לו לחזור ולשמוע אלי ולהוראותיי. עשה האב כדברי הרופא, ובאמת טעם הבן מתרופותיו המרות של הרופא האכזר ומיד נחפז לחזור אל אותו הרופא הרחמן ולשמוע לדבריו, וכך גם נרפא ממחלתו...

הנמשל ברור מאליו, הקב"ה הוא הרופא והרחמן שהכין עבור בניו רפואה שלימה ונעימה לכל תחלואיהם, והתקין להם את היום הקדוש והגדול, את יום מחילת העוונות, הרי הוא יום הכיפורים, אבל זה בתנאי שישובו וישמעו בקולו, אך, עם ישראל לא שומע לדבריו ולכן, שולח אותנו ה' לרופא אכזר ואלו הם הייסורים שמרים כלענה! לאחר שטעמו ישראל את הגלות והשלימו את סאת הייסורים, הרי הם חפצים לשוב בכל לב לה' ולכן, הם מתאספים בכל שנה ושנה ביום הכיפורים מערב עד ערב ומבקשים סליחה ומחילה, והקב"ה ברחמיו מוחל וסולח לכל עוונם...

אל לנו להיות שאננים, היום הקדוש בפתח... מסופר שבליל כל נדרי, בבית מדרשו של האדמו"ר מבעלז עלה ר' שלום על הבימה והכריז: במסכת שבת פרק ב' נאמר: "שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה, עירבתם, הדליקו את הנר". ויש לפרש את מאמר חז"ל כך: "ערב שבת עם חשיכה"- הכוונה לערב יום הכיפורים בעת הערב שמש, זוהי השעה האחרונה בה יכול היהודי לשוב בתשובה לפני הקב"ה, ובזמן הזה עליו לזכור שלשה דברים:

עירבתם - כבר חלפו עשרת ימי תשובה.

עירבתם - כבר העריב היום הקדוש והנורא.

הדליקו את הנר - כבר דולקים הנרות לכבוד היום הגדול.

עד מתי אנו דוחים את עשיית התשובה?! אם לא עכשיו, אימתי!...

וחותמינו לחיים טובים ולשלום

הלכות יום הכיפורים (במחשבה תחילה)

א. אחר סיום סעודתו יברך כל אחד ואחד מבניו ומבנותיו, ועיקר הברכה תהיה שילכו בדרך השם יתברך ותורתו, ותהיה יראת השם על פניהם כל ימי חייהם. והטעם כי הלבבות פתוחים עתה ויקבלו את דברי המוסר והתוכחה, ועוד מסורת ביד חכמי ישראל כי ביום זה בירך יעקב אבינו עליו השלום את מנשה ואפרים נכדיו בברכה המפורסמת בתורה, גם השעה שעת רצון והברכה והתפילה מתקבלת ברצון.

ב. האישה מדליקה נרות בביתה לכבוד היום הקדוש הזה, ותברך בשם ומלכות "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר של יום הכיפורים". וכן פשט המנהג להדליק בכל תפוצות ישראל.

ג. לכתחילה לא תברך שהחיינו בהדלקת נרות, אך אם רוצה לברך שהחיינו הן מפני שאינה מגיעה לבית הכנסת, הן מפני שחוששת שלא תשמע הברכה מפי שליח ציבור, תיזהר לסיים כל מלאכותיה ואכילתה ושתייתה ותחלוץ נעליה קודם הברכה, ולא תברך שהחיינו אלא בסיום ההדלקה, כי בברכת שהחיינו מקבלת עליה קדושת יום הכיפורים וחלים עליה כל הלכות יום הכיפורים.

ד. ישראל קדושים דומים היום למלאכי השרת נוהגים להתעטף בטלית גדול ולהתפלל כל תפילות היום עם טלית, והרדב"ז זצ"ל כתב שהוא כדי לעמוד באימה וביראה. וכיוון שלילה אינו זמן טלית, נהגו לברך על הטלית קודם השקיעה ולהתעטף בה ותישאר עליו כל זמן התפילה והלימוד שאחריה.

ה. עלינו לדעת כי תפילת הנעילה היא היקרה והחשובה יותר מכל תפילות יום הכיפורים, הן מצד מעלתה והן מצד שהאדם גופו וחומריותו הזדככו ביותר ונעשו צורה כמעט רוחנית, וכל רגע ממנה יקר אלפי מונים על הקודם אליו בהיותו סמוך יותר לסיום התענית, והן מבחינת עליית העולמות אשר עולים בה למקום גבוה ונשגב בתכלית, שאין עליה גדולה ממנה.

ו. כתבו המקובלים שאם היה לנו עיניים לראות היינו רואים את נשמות הנפטרים מקרובינו עומדים אצל ארון הקודש ומעיתרים ומבקשים חיים ורחמים עלינו, לכן כל אדם יתעורר בשעה זו להתפלל בכוונה ובבכייה וישוב בתשובה שלימה.

ז. כתב "הזוהר הקדוש": פתח אחד יש ברקיע בהיכל העליון למעלה שכל השנה סתום וחתום, ורק חצי שעה בשנה נפתח לקבלת התפילות, והוא בסוף ארבעים יום של הסליחות שהיא שעת תפילת הנעילה של יום קדוש ונורא זה.

ח. בסיום ההבדלה מברכים איש את רעהו בברכות שנה טובה ומבורכת, תזכו לשנים רבות נעימות וטובות, ומפייסים איש את חברו, כדי להיות נקיים מהשם ומישראל, גם כיוון שאנחנו טהורים וקדושים ודומים למלאכים יכולה הברכה לפעול, כיוון שיש כלי נותן וגם כלי מקבל ברכה. וגם יבוא לביתו בפנים מאירות ושמחות ויברך כל אחד מבני ביתו בכל הברכות.

ט. יערוך שולחנו לסעודה של שמחה במוצאי יום הכיפורים כי עליה אמרו רבותינו ז"ל בת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה הא-להים את מעשיך, ומנהגו של מור אבי ז"ל להסב כל בני הבית על השולחן ולבוצע הכיכרות בלחם משנה ולהטביל כזית המוציא בסוכר לכל אחד מבני הבית והמסובים, ולסעוד כמו בשבת קודש.

סליחה ועוד משהו

החסידים התבוננו במתרחש בפיות פעורים. בבית מדרשו של האדמו"ר רבי שלום רוקח מבעלזא זצ"ל, ישב לו הרשל, חייט העיירה. ממולו ניצבו שתי כוסות משקה אלכוהולי משובח והוא שותה אותן בזו אחר זו, תוך שהוא מאחל "לחיים" למישהו עלום ועיניו בורקות משמחה. מכיוון שבגמרא מובא שאסור לשתות שתי כוסות בזו אחר זו וזה נראה כגרגרנות, היו החסידים סבורים שעל מעשה כזה יכעס הרבי מאוד, אך להפתעתם, פני הרבי הפיקו אותות שביעות רצון והנאה מרובה ממעשהו של החייט. כאן כבר היו בטוחים כל הנוכחים שמדובר בצדיק נסתר שהשכיל להסתיר את עצמו מעיני הכל וסודות עליונים יש במעשיו.

כשיצא הרשל מבית המדרש דלקו החסידים בעקבותיו, ותוך שהם מסדירים את נשימתם פנו אליו: "יאמר לנו רבינו, מה... הרשל קטע אותם נחרצות: "רבינו?! אני???" בוודאי טועים אתם!". אבל החסידים התעקשו: "בעינינו ראינו כמה נהנה האדמו"ר מהמעשה המוזר שעשית לנגד עיניו במקום שיגער בך על חוסר הדך-ארץ, בטוחים אנו שצדיק נסתר אתה". הרשל הניף ידו בביטול ונענה: "אספר לכם מה ראיתם, למרות שבוש אני ממעשיי". וכך סיפר בתמימותו: "לפני מספר חודשים שמתי לב שמאזן ההכנסות שלי יורד ולעומתו מאזן ההוצאות מזנק בחדות מעלה. פניתי אפוא לבורא עולם והודעתי לו חד משמעית שאם אינו מקיים את המוטל עליו כראוי, דהיינו - לפרנס אותי ואת ילדיי, הריני רואה עצמי פטור מחובותיי כלפיו. "הפסקתי להתפלל מנחה וערבית, שיעור הדף היומי ירד מהפרק, ולעיתים אף התרתי לעצמי לשנוא אחרים ולקנא... מהר מאוד נוכחתי לדעת שלא טוב עשיתי כשהחלטתי להיות 'ברוגז' עם בורא עולם, פרנסתי הוסיפה להתדרדר ומוצא מכובד אין באופק. החלטתי להשלים עם בורא עולם - אני אחזור לקיים מצוות ופרנסתי תחזור לתקנה. "וכך היה. אבא שבשמים התרצה להתפייס עמי וחזר לקיים את חלקו בעסקה. על סולחה כזו צריכים לשתות "לחיים", ומכיוון שבורא עולם לא נטל מידי את כוס המשקה לשתות עמי, שתיתי אני אף עבורו..."

כולנו רוצים להיחתם לשנה טובה ביום הכיפורים ושאינו הרחמן יסלח על חטאינו. האם הסליחה לכשעצמה מספיקה? הבה נדפדף מעט בפרקי העבר של חומש בראשית ונלמד קטע קטן מתוכו: אברהם אבינו נאלץ בשל הרעב לרדת לארץ גרר, הוא מבקש משרה שתאמר שהיא אחותו על מנת שלא יהרגו אותו וייקחו אותה לאשה. אבימלך, מלך פלישתים, אכן לוקח את שרה לארמונו, אך מכה חמורה פוקדת את כל יושבי הארמון - שרים כעבדים: איש מהם אינו יכול להיפנות לנקביו... רופאי הארמון נלאו למצוא תרופה למחלה הפתאומית ובלילה חולם אבימלך חלום: א-לוקים מתגלה אליו ואומר לו ששרה היא אשת איש. לא זו בלבד, היא אשתו של אדם צדיק ובעטיו באה עליהם הצרה הזו. א-לוקים מצווה אותו: "השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך וחייה!" ולמה הוצרך הקב"ה לומר לאבימלך שאברהם הוא 'נביא'? רש"י משיב: "וידוע שלא נגעת בה, לפיכך יתפלל בעדך".

אבימלך אכן קם בבוקר ומבקש את סליחתו של אברהם ומתנצל שלא ידע ששרה היא אשתו, ורק מפני שאמרו לו שאחותו היא - לקחה אליו. אברהם כמובן סולח, אך כאן מוסיף אבימלך לתת לאברהם צאן ובקר עבדים ושפחות. מדוע? כותב רש"י: "כדי שיפייסו ויתפלל עליו". וכאן צריכים לעצור לרגע. אם אבימלך ביקש סליחה ואברהם סלח, מה פרץ הנדיבות שתקף את אבימלך לחלק כסף וזהב? הרי ברור שאברהם יסלח לו גם בלי זה, כמו שכתב רש"י שהוא נביא וידוע שאבימלך לא עשה מאומה לשרה. מבאר רבי ירוחם ליבוביץ ממיר: בין סליחה לפיוס יש הבדל. הסליחה באה כאשר אינני יודע אם פגעתי באדם, או כשמדובר בפגיעה קלה מאוד. לעומת זאת, כאשר ברור לי שפגעתי בו - עלי לפייסו! הפיוס הוא חובה כחלק מתהליך התשובה ואין די בכך שהאדם יאמר 'סלחתי'.

אלו שצמים ועושים תשובה ביום הכיפורים זוכים לכפרה ודאית. אולם מדברי רבי ירוחם למדנו שחובה לפייס את אבינו שבשמים על הצער שגרמנו לו בעוונותינו, ואין די בכך שנכה על חטא ונאמר: "חטאנו, עווינו, פשענו". מהחייט התמים שפייס את אביו, במושגיו שלו, נלמד שיש צורך בפיוס כזה שיגרום נחת רוח בשמי מרומים.

כל שנותר לנו הוא רק לחשוב: איזה פיוס ישמח אבינו הרחמן לקבל מכל אחד מאתנו.

מדוע אין מברכים על מצות אכילה בערב יום הכיפורים? (אגישמקע ווארט – יום כיפור)

הנצי"ב, בספרו "העמק שאלה" (פרשת וזאת הברכה) תירץ על כך, כי מצות אכילה בערב יום הכיפורים אינה אלא הכנה לקראת תענית יום הכיפורים, ולא תיקנו חכמים ברכה אלא על גוף המצווה ולא על ההכנה למצווה.

קשה: מדוע אם כן נתקנה ברכה על מצות שחיטה, והלא אין מצוה לשחוט, אלא שאם רוצים לאכול צריך להתיר את הבהמה באכילה על ידי השחיטה, ונמצא כי השחיטה אינה גוף המצווה אלא הכנה לאכילה בלבד?

כמו כן קשה: מדוע נתקנה ברכה על טבילת כלים, הלא אין כל מצוה לטבול כלים, אלא שאם רוצים להשתמש בכלים צריך לטבולם, ונמצא כי הטבילה אינה גוף המצווה אלא הכנה בלבד?

תירוץ הגר"מ פיינשטיין והגר"ח פשיינברג צוק"ל: לגבי יום הכיפורים עד שלא התענה ביום הכיפורים - לא עשה כלום באכילתו. מה שאין כן לגבי שחיטה, גם אם לא אכל לבסוף, מכל מקום השחיטה שינתה את מצב הבשר. כמו כן לגבי טבילת כלים - הטבילה שינתה את מצב הכלי.

תירוץ הגר"ש אלישיב צוק"ל: אכילה בערב יום הכיפורים הינה מצוה בפני עצמה, אך הואיל והיא הכנה למצות התענית ביום הכיפורים עצמו, הרי היא נחשבת כביכול ל"טפילה" למצווה "העיקרית", ולכן לא יברך עליה. מה שאין כן בשחיטת בהמה על מנת לאוכלה, ובטבילת כלים על מנת שיוכל להשתמש בהם, הרי אין מצוה באכילת הבהמה ולא בשימוש בכלים, אלא אדרבה, ציוונו התורה וחז"ל להקדישם מצות שחיטה ומצות טבילת כלים לפני שימושינו הגשמיים. א"כ בכי האי גוונא לא מסתבר לומר שהמצווה "טפיו לה" לשימוש ה"עיקרי" והוא השימוש הגשמי. אלא זה ברור שבכי האי גוונא המצווה עומדת בפני עצמה והיא ה"עיקר" לעונין ברכה, ולכן יברך גם על השחיטה וגם על טבילת כלים..

כתובת קעקע (אוצרות יוסף גיליון 16)

היה בחור אחד אשר סר מן הדרך הישר ועבר על כל עבירה שהיה יכול לעבור עליה ל"ע כדי לצער את אביו ואת אמו ככל היותר רח"ל, ויכול כ"א לצייר לעצמו כמה צער ועגמ"נ עברו על ההורים האלו. עד שבא ערב ראש השנה אחד והעביר ה' רוח טהרה על הבחור ונתעורר אצלו הרהור תשובה, והחליט להשתתף ביו"ט בתפילות בבית המדרש ולכן הלך בערב ר"ה לטבול במקווה טהרה, ובחור זה נכנס למקווה ויצא ממנה וכן נכנס ויצא כמה פעמים עד שזקן אחד הבחין במעשיו ופנה אליו ושאל אותו ממ"נ אם רצונך לטבול למה אתה יוצא בלא טבילה ואם אין רצונך לטבול למה אתה נכנס לכאן.

ענה לו הבחור ושח לו את אשר על לבו, הנה רוצה אני מאוד לטבול עצמי לכבוד יו"ט אך איני יכול לטבול כיון שעברתי עבירה חמורה מאוד וחרטתי על בשרי כתובת קעקע אשר אינה יכולה להימחק ולכן לא יועיל לי שום טבילה כיון שדבר זה הוא חציצה, וכן מתבייש אני מאוד בזה שיראה כל אחד את מה שעשיתי ולכן כשנכנסתי לטבול מנעתי עצמי מזה אבל החשק לטבול בוער בקרבי ולכן הנני נכנס ויוצא כמה פעמים.

ענה לו הזקן, הנה ראה שגם אני יש לי על בשרי כתובת קעקע, הבחור הזה בשמעו דבר זה נתפלא מאוד ולא האמין למשמע אזניו, על מה ולמה יש לזקן הזה כתובת קעקע, אך האיש הזה הרים את בגדו מעל זרוע ידו והראה לבחור את המספר אשר נחרט בו, ואמר לו, מספר זה לא אני חרטתי אלא הרשעים הארורים במחנה אושוויץ אשר רצו להשכיח ממני את שמי היהודי ורצו להרוג את גופי ולכן חרטו עלי מספר זה, ואני איני מתבייש בזה אלא גאה אני בזה ואיני מונע את עצמי מלטבול בעבור זה.

וכן אתה רצה הבעל דבר להרוג את נשמתך ל"ע ולכן דבר על לבך לחרוט על גופן כתובת קעקע, אבל בשביל דבר זה אין לך לייאש עצמך ואין ספק בדבר שיכול אתה לעשות תשובה שלימה, ואכן קיבל הבחור את דבריו ולא התבייש יותר וטבל עצמו ונהפך לאיש אחר.

חינוך ביום כיפור (ר' יצחק זאב סלוביציץ, רבי אברהם יעקב משה סלומון)

הגאון רבי אברהם ישראל משה סלומון זצ"ל, הרב מחרקוב, היקשה למה דין חינוך קטנים לתענית שעות הוזכר רק בהלכות יום כיפור, ולא גבי הצומות של ט' באב ובשאר תעניות. ותירץ הרב מחרקוב, אולי החילוק הוא מפני שדין חינוך לא שייך על צומות אלו, שהרי עד שיגדל הילד אנו מצפים ומקווים שמשיח כבר יגיע, ואז לא יצומו יותר הצומות הנ"ל, וא"כ לא שייך דין חינוך על דבר שכאשר יגדל לא יהיה חייב בו, ורק צום יום כיפור שהוא לעולמים, וגם לא יבטל אף לאחר שתבוא הגאולה במהרה בימינו, ועל כן אין בו גם ענין דין חינוך. אולם ביום הכיפורים הרי ישנו הדין של "ועיניתם את נפשותיכם", וכן יש בגמ' מאן דסבירא ליה ש"עיצומו של יום מכפר" גם בלי תשובה, ועל כן בזה יש דין "חינוך" על עצם המצווה של צום יום הכיפורים.

"כדלים בתורה, דפקנו דלתיך" (אפריון שלמה, גליון 91)

"לא בחסד, ולא במעשים באנו לפניך, כדלים וכרשים דפקנו דלתיך". כך מתחילים את הסליחות כל יום. האם אנחנו משקרים? לא שמרנו שבת השנה? לא הנחנו תפילין? מה זאת אומרת לא בחסד ולא במעשים, וכי ריקים אנחנו ממעשים? אין לנו שום דבר בארסנל לבוא אתו ליום הכיפורים?

התשובה היא שאת כל הסליחות, גם הווידוי, וגם הבקשות שאחר כך אנחנו אומרים לפי ה - א' ב'. הכל מסודר בסדר א' ב'. אומרת הגמרא א' ב' - אלף בינה. קודם כל צריך ללמוד תורה, ורק אח"כ ג' ד' - גמול דלים. ולמה? וכי מי שלא למד תורה לא יכול לעשות חסד? למה חייבים קודם כל ללמוד תורה?! כי אי אפשר לעשות חסד לפני שלומדים תורה!

לדוגמא: אם אני אתן הלוואה לחבר בסך מיליון דולר, ואני אבקש ממנו רק ריבית של שקל אחד לשנה... האם יש חסד גדול מזה? כל אחד היה קופץ על עסקה כזו, זה ממש בחינם, אבל לפי התורה מי שעושה כך לא יקום בתחיית המתים. ולכן אדם שלא למד

תורה, יפתח לעצמו גמ"ח הלוואות ויחשוב לעצמו שהוא הבעל-חסד הכי גדול בעולם, אבל האמת היא שהוא פושע!

עוד דוגמא: המתת חסד. יש רופאים שבאים ליום הכיפורים וחושבים שהם עשו הרבה חסד השנה – הם רצחו 20 אנשים, הגן עדן מחכה להם. והם מבקשים שנה טובה, ומבטיחים ששנה הבאה ישתדלו לרצוח 30 אנשים. הם בטוחים שזה חסד, אבל כך זה נראה כשלא לומדים תורה, כל המושגים של חסד מתעוותים!

אדם נתקע ערב שבת בלי ביצים, הלך לשכן שלו לבקש שילוה לו ביצה, והוא יחזיר לו ביום ראשון. בשמחה למה לא? חסד. אך דא עקא, כשפתח את הביצה, הוא מצא דם בפנים. הביצה לא ראויה לאכילה. האם עכשיו הוא חייב להחזיר לו ביצה על ההלוואה שלקח, או שמא הוא פטור כי היא הייתה אינה ראויה לאכילה? השכן טען שהוא חייב לו, כי אם הוא היה קונה במכולת, זה היה יכול לקרות גם לו. טוב, בשביל ביצה לא שווה לריב עם השכן, הוא החזיר לו ביצה, אך מה לעשות שגם בביצה הזאת נמצא דם. ועכשיו השכן טוען – תחזיר לי ביצה שראויה לאכילה, אבל היהודי שלנו מתעקש, "מה פתאום? הרי גם אני קיבלתי ביצה עם דם..." עם מי הדין? מי צודק? עכשיו תבינו, זו לא שאלה על ביצה, השאלה היא מי עומד להתגלגל לפה אחרי 120 שנה בשביל לשלם ביצה. זו השאלה! אז באמת בשביל ביצה לא שווה לחזור בגלגול, אז מחזירים.

אבל מה קורה כשמדובר ב- 100 דולר, או 500 דולר? מה אז?? כשאדם לא קשור לתורה הוא יכול להיות גזלן מקצועי מבלי להרגיש בכלל, הרי במה שנוגע לממונות אדם קרוב אצל עצמו, וליצר הרע יש הרבה היתרים, ואדם בקלות יכול לבוא בגלגול.

אם אדם לא למד תורה, איך הוא יכול להגיד שהוא לא חטא?! אנחנו לא שקרנים, אנחנו באמת כדלים בתורה דפקנו דלתך...

בזבזת שנה? למה מגיע לך?! (אפריון שלמה, גליון 91)

ומיד אח"כ אנחנו אומרים: "דלתך דפקנו רחום וחנון, אל תשיבנו ריקם מלפניך". בזבזת שנה, אין לך שום מעשים, ואתה עוד מבקש שנה נוספת? על מה ולמה? בכל הגלויות, בתימן, באלג'יר, בספרד, במרוקו, באנגליה, בגרמניה, בכל המדינות שהיו יהודים, מיליונים של יהודים נרצחו, ונהרגו על קידוש השם. הגויים תמיד ניסו להעביר אותנו על דתנו, אבל לעולם הם לא הצליחו – תמיד יהודים מסרו נפש כדי לשמור על יהדותם.

פעם אחת הנאצים אספו את כל היהודים לתוך בית כנסת ביום כיפור, פתאום נפתחה הדלת, והנאצים הכניסו איתם את ראש המאפיה – העולם התחתון, שכמובן היה יהודי. ניגשו לארון הקודש, הוציאו ספר תורה, גלגלו את ספר התורה לכל אורך בית הכנסת, ואמרו לראש המאפיה: "לך תעשה את הצרכים שלך על ספר התורה". הוא לא הסכים. לא מדובר פה על יהודי צדיק, בעולם התחתון יש רוצחים, גנבים, שודדים, ואנסים... אבל

לבזות ספר תורה הוא לא הסכים. התחילו להכות אותו כדי שיסכים, אך הוא לא נכנע והם הרגו אותו על ספר התורה.

מה מפריע לגויים? מה עשינו להם? עד לפני 70 שנה יהודי פעם החזיק נשק ביד? אז למה הם רודפים אותנו?!

הם לא יכלו לסבול את הפסוק: "שמע ישראל ה' א-לקנו ה' אחד", ולמרות שגם הם מאמינים בא-להים, הם לא יכלו לקבל את האמונה בא-לקים אחד. וגם לא כל ה"אחד" הפריע להם – רק ה-ד' הפריעה להם. אם היה כתוב ר', הם היו מסתדרים אתנו מצוין... זה רק הצ'ופצ'יק של ה-ד'.

היה פעם גנרל, שהלך ונלחם בשביל המלך בעשרות של קרבות עקובים מדם, לא פעם הוא נדקר, לא פעם הוא נחתך, הוא שכב חודשים בבתי חולים. כל הגוף שלו היה מלא בצלקות. יום אחד נהיה שלום, אז הוא השתכר ודיבר בגנות המלך. שמע זאת המלך וגזר עליו גזר דין מוות! הביאו אותו לפני המלך, הגנרל קרע את החולצה שלו, והמלך הזדעזע. אמר לו הגנרל: הצלקת הזאת מהקרוב משנת... והחור הזה מהקרוב בשנת... כל זה היה לכבודך!

ריבוננו של עולם, עם מה אנחנו באים? אין לנו מעשים! אבל "דלתיך דפקנו – עם ה-ד' הזאת אנחנו מבקשים חיים.

"אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים... מה מקווה מטהר הטמאים כך הקב"ה מטהר את ישראל" (מין הכתב סופר ז"ע)

בביאור הדמיון בין טהרת ישראל בתשובה לטהרת מקווה י"ל, דהנה הטמא יוכל להיטהר במקווה רק כשיבוא ויכנס לתוכה, שאז הוא מיד נעשה טהור, אבל אם ימתין שהמים יבואו אליו אזי יעמוד בטומאתו לעולם, כן בטהרת ישראל, כמ"ש "שובו אלי ואשובה אליכם", שהרצון והתחלת התשובה צריכים להיות מצד ישראל, ואם מראים הם שחפצים להיטהר ולשוב, ושבים בכל ליבם קודם כניסת היום הקדוש, אז הבא לטהר מסייעים לו מן השמים וע"ז נאמר שעיצומו של יום מכפר.

סטירה בכניסת יום כיפור/ רגע נוסף של יום כיפור (רבי שלום שבדרון זצ"ל)

נאמר שלוש התבוננויות אודות יום הכיפורים.

רבי חיים קנייבסקי שליט"א כותב, כי כאשר שב מהלווייתו של רבי אליהו דושניצר זצ"ל מפתח תקוה, אמר לו החזון איש – "הנך שב מהלווייתו של אחד מל"ו צדיקים שבדרור". והוא, הרב דושניצר זצ"ל היה המשגיח שלנו בישיבת לומז'א בפתח תקוה.

הייתי אז צעיר אולי בן ארבע עשרה, אינני זוכר את כל דברי העמקות שדיבר אתנו באותו וועד, לפני יום כיפור, אבל מה שאני זוכר אומר לכם. באותה שעה לא האמנתי

שהוא – הצדיק הזה, מספר לנו כזה סיפור, שגרם חיוך לבחורים צעירים כמותנו, וכה אמר: אתם נודעים בוודאי, מה הם הרגעים של לפני כניסת יום הכיפורים – "כל נדרי, ותפילה זכה שלפניה", - מי לא מתעורר. אבל החסידים, מעריכים ומחשיבים מאוד את העניין של שמחה (ואני אומר שוב שאינני זוכר את כל ההסברים, הייתי צעיר, רק זכורני כי התפעלתי שהוא מדבר אתנו כך) כולם כבר מתעטפים בטליתות ואחרים כבר הולכים עם מחזורים לבית הכנסת, והנה קבוצה של שלושה ארבעה חסידים הולכים לכיוון אחר, - להספיק עוד טבילה במקווה לפני יום הקדוש, והולכים בשמחה. כאשר חזרו מהמקווה הם חלפו ליד שער של בית כנסת (של הליטאים). הציע אחד מהם לחבריו – "האם אתם רוצים לראות דבר מעניין, בואו אחריו".

הם נכנסו לבית הכנסת של המתנגדים, הלכו אחריו. הוא ניגש לאחד היושבים קרוב לפתח, יהודי שהיה עטוף בטלית מעל ראשו ואמר תפילה זכה לפני כל נדרי. החסיד הנועז הזה הגביה מעט את הטלית מעל ראשו של היושב, הכניס את ראשו שלו מעט פנימה והוציא למולו את הלשון שלו...ה"צדיק" הזה מרוב כעסו סטר לו על לחיו – נתן לו צווי פעצ' = שתי סתירות... הסתובב החסיד אל חבריו ואמר להם: נו, תפילה זכה בדמעות על העיניים... ע"כ הסיפור, אינני זוכר בדיוק את מוסר השכל שאמר לנו.

מורי ורבותי. קורה שיושבים ואומרים תפילה זכה "הריני מוחל" ולפתע בא מישהו ומבזה את חברו צועק לו: "זה המקום שלי! לך מפה! וכדומה, זה משפיל וזה כועס וסוטר שניהם אומרים "הריני מוחל" הריני מוחל וסולח".

מסעודה המפסקת עד מוצאי היום

יהודי באשר הוא, מתקדש ומיטהר לקראת היום הקדוש "לפני ה' תטהרו" אחרי שמסיימים סעודה המפסקת מברכים ברכת המזון (אני נזכר כיצד הרבי שלי אכל סעודה המפסקת. נכנסתי לביתו. הרבנית הגישה לו מרק. הוא אכל ועיניו נוטפות דמעות קדושות, לתוך המרק, טיף אחר טיף, וכך אכל: דמעות עם מרק... לא מרק עם דמעות, כ"כ בכה).

מתעטפים בטלית לובשים קיטל כמו מלאכים, כל נדרי ומעריב שמע ישראל ה' א-לוקינו – ברוך שם כבוד, בקול רם כמלאכים. אחרי מעריב פרקי שירה ואומרים תהילים יש הנעורים כל הלילה. שחרית, קריאת התורה מוסף, מנחה, מקיימים את כל חמשה העינויים הכתובים בתורה, מי יש לו זמן בכלל לדברים בטלים ביום הכיפורים – קודש מבואו ועד צאתו. – מצוה ועוד מצוה. מתחילים נעילה ומגיעים עד "פתח לנו שער בעת נעילת שער" מסיימים "אבינו מלכינו" שמע ישראל, שבע פעמים – ה' הוא הא-לוקים, תקיעה גדולה, מסתכלים על השעון – אפשר להתחיל מעריב:

"והוא רחום יכפר עוון" מעריב, מגיעים ל"שמע ישראל ה' א-לוקינו ה' אחד" ו"ברוך שם... בשקט. בלחש. שא... שא...נשאלת השאלה: בתחילת יום כיפור אמרו בקול ועכשיו לאחר יום ארוך וקדוש, עדיין לא טעמו כלום, עדיין עטופים בטלית, לאחר יממה שלימה כמו מלאכים והנה אומרים "ברוך שם" בלחש?!

תשמעו תירוץ. חותני זצ"ל היה חסיד והוא אמר בשם הבעש"ט הקדוש את המימרא הזאת "מחשבה דאדם היא אדם" וכי מה הוא האדם – רגליים? אולי ידיים? גם בהמה יש לה ידיים ורגליים, אם כן מה הוא האדם? הנשמה, והוא חושב עם הנשמה. אם כן "מחשבה דאדם הוא אדם": היכן שמחשבתו נתונה זה הוא. על פי זה חייך ותירץ גם את השאלה הנ"ל:

בערב יום כיפור המחשבה נתונה למצוות היום הבא: אוכלים כדי לצום, שותים כדי לצום, כל המח עסוק ב"לפני ה' תטהרו" כמלאכים, לכן, אומרים ברוך שם כבוד – בקול רם. אבל במוצאי יום הכיפורים כאשר מתחיל מעריב, מה המחשבה אומרת? "עוד מעט כבר אפשר לשתות קפה" וליד הקפה? יהיה לי עוגה, עוגת קרם... אם כן המלאך נעלם--- ברוך שם כבוד מלכותו – בלחש. כי המחשבה היא אבן הבוחן למצבו האמתי של האדם. יש כאלו שגם כאשר בוכים "ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד" או "פתח לנו שער בעת נעילת שער" חושבים רק על גשמיות: פתח לנו שער – פרנסה, ותן לנו שער – אוי פרנסה, חננו ועננו – שיהיה לנו הרבה כסף. פרנסה! אשתי שבה פעם מהכותל וסיפרה כי אישה אחת הכתה על אבני הכותל בחזקה, בקולות קריאה: "אוי ריבוננו של עולם, פרנסה! ריבוננו של עולם – תן פרנסה!". נכון מבקשים על פרנסה, אבל שהקאפ (שהראש) לא יהיה רק בפרנסה, וכי מלאך זקוק לפרנסה?! עכשיו, ביום כיפור הרי אתה מלאך, נכון?...

עוד רגע אחד של יום כיפור

הרבי שלי נפטר בתחילת חודש חשוון. ביום הכיפורים האחרון לחייו הוא צם כל היום, בסוף היום היה כמובן חלוש, ירד לביתו, וביקש שעשרה בחורים יתפללו אתו מעריב מיד בזמן המותר (ולא להמשיך בתפילה כמו בישיבה) הוא ירד ואחריו עשרה תלמידים. אני לא הייתי שם. אבל העידו לי.

נותרו דקות ספורות עד מעריב. הוא ישב ליד השולחן וחשב מה שחשב. והבחין כי הבחורים משוחחים ביניהם על סתם. הוא הגביה את ראשו החלוש ואמר להם: נאמר ביונה, כי הנביא אמר לנוסעי הספינה "בשלי הסער הזה, שאוני והטילוני אל הים" לשם מה הוא ביקש "שאוני" וכי הם לא יישאו אותו, בוודאי, כי אם הוא שוכב בירכתי הספינה, א"כ צריכים לשאתו לסיפון, יגביהו אותו ויטילוהו לים? התשובה היא: "שאוני והטילוני" – תגביהו אותי מעל הסיפון, אל תשליכו אותי ישר לים אלא קודם הגביהו – "שאוני" מדוע? כדי להרוויח (להזכיר לעצמו ולאחרים מה הוא) עוד רגע של חיים, אל תזרקו אותי סתם כך כי אז יהיה לי עוד רגע של חיים... בכך המשגיח שלנו רמז לבחורים להעריך עוד רגע של יום הכיפורים שהוא רגע גדול. (והם הזדעזעו אז ממשמעות נוספת של דבריו... על עוד רגע של חיים שלו באחרית ימיו).

רגע נוסף של יום כיפור – הוא רגע של נוסף של חיים. פתח לנו שער בעת נעילת שער – עוד רגע נוסף. ברוך ה', ה' ייעזרנו עוד ועוד, להתחזק ולעלות בתורה ובמידות טובות, שנה טובה וכל טוב וגאולה שלימה אמן.

כבודו של אדם (אפריון שלמה, גליון 91)

כן יש להיזהר בכבוד כל אדם, שכן אל החזון איש פעם אחת נכנסה אישה ובפיה שאלה כה פשוטה, דבר פעוט המעלה גיחוך. אך החזון איש לא הזדרז להשיב לה על שאלתה, אלא עשה עצמו כמהרהר רבות ב'עניין החשוב', ולאחר זמן מה ענה לה. ואע"פ שהיה זמנו יקר, עשה זאת כדי לשמור על כבודה של אותה אישה.

ומספרים על הסטייפלר שפעם בא אליו אדם רחוק מתורה וביקש ברכה לכלבו החולה... הרב לא רצה לסלקו כדי שלא יתבייש, אך מצד שני גם לא רצה לברך "כלב". אמר לו הרב: חייב אני לדעת את שם אמו של הכלב כדי שאוכל לברכו. ומאחר שבעליו לא ידע את השם של האימא, אמר לו הרב שאם כך, אינו יכול לברך את הכלב, משום שהברכה לא תעבוד בלא שם האם.

רואים אנו כמה יש להיזהר בכבוד כל אדם, ואם כבר פגע, אז זה הזמן לבקש מחילה.

להשתנות בדברים הקטנים (קול ברמה, גיליון 151)

היה מלך שהיה נוהג לבקר אצל תושבי המדינה. בכל כמה זמן שיגר מכתבים ל 15- תושבים שבעוד חודש הוא מגיע. והנה זוג זקנים שביתם מט לנפול קיבלו את המכתב. הבעל נכנס ללחץ ואמר לאשתו: "תראי איך הבית נראה?! נקנה צבע ונצבע, נחליף את החלונות השבורים ונסדר את הבלטות, ונקנה גם כיסא אחד נורמלי שיהיה לו לשבת (אנחנו יודעים להיזהר עם שיווי המשקל... אבל המלך ייפול...). אשתו אמרה לבעלה הנסער: "10 שנים בקשתי ממך לעשות זאת ואתה אומר - "אין כסף". מאיפה יש לך פתאום?! אמר לה הבעל: "אין לי, ניקח הלוואה!". השיבה אשתו בכעס: "השתגעת?! אנחנו נראה למלך איך אנחנו חיים בדיוק: קירות מקולפים, קרטונים בחלונות. זה מה יש!..." "הבעל ניסה להסביר: "זה נכון כאשר המלך בא בפתע פתאום - הוא מתכוון לראות את חיינו כמות שהם... אבל אם הוא שלח מכתב הוא רוצה שנתכונן... לפחות כיסא אחד נשים לו... כי אם יבוא המלך וישאל: איך התכוננתם לבואי? מה נאמר לו?!..."

זהו המשל, הנמשל ברור מאליו: הקב"ה לא מבקש שנבנה בשבילו בית חדש, גם לא שנצבע קירות ונחליף חלונות - אם אין באפשרותנו... אבל לפחות לנקות את הקיר כמה שאפשר, לתקן כיסא שיהיה אפשר לשבת, להדביק תמונות במקום החלון השבור... - להשתנות בדברים הקטנים זה - מה שצריך!!! לדוגמה: להקדים את בואנו לתפילה, לברך ברכת אשר יצר בעמידה במקום, ברכת המזון בכוונה, ועוד... נקבל החלטה טובה בדבר קטן ונצעד לקראת שנה טובה ומבורכת...

המשמעות האישית של תפילת כל נדרי (הרב עדין שטיינזלץ זצ"ל)

הרבה דרמה יש ביום כיפור – זאת יודע גם מי שרק מבקר בבית הכנסת פעם בשנה – חלקה לפעמים נשמעת מאולצת. הפתיחה של יום כיפור, תפילת "כל נדרי", תמיד נראית מעט מוזרה. בסופו של דבר, עם כל המוסיקה העוצמתית שהחזנים מקנים לתפילת הפתיחה הזו, מדובר, לפחות על פניו, בטקסט משפטי. הצהרה שנועדה לבטל את הנדרים והשבועות שהנוכחים קיבלו על עצמם, כדי למנוע מהם להישאר "תקועים" עם הבטחות ושבועות שכבר לא יצליחו לקיים. מישהו כנראה הבין שאם כבר כולם מגיעים ביום כיפור לבית הכנסת, כדאי לנצל את הזמן לאיזה ביטול המוני של נדרים, ולמנוע מהם תקלות עתידיות. פרקטי, לא דרמטי במיוחד.

אבל אפשר גם להסתכל על כל נדרי אחרת, במבט אישי ואינטימי יותר. לכולנו יש שבועות עצמיות שכאלו. הגדרות, שיוכיים, תוויות וכינויים שאנחנו מלבישים על עצמנו, מקבעים בהם את עצמנו. "אני אינטלקטואל. אני חושב עם השכל, לא עם הרגש." "אני לא עומדת בהחלטות, כזה מן טיפוס אני." "אני לא מתרגש בקלות" "אני לא מסוגל לדבר על" "אני לא טובה ב" "אין לי כשרון ל" "אין לי אומץ" "אני לא יכול בלי סיגריה על הבוקר" "אני תמיד בוחרת בחורים דפוקים" "אני עצלן" "זו פשוט האישיות שלי, אין כאן הרבה מה לעשות." כל נדרי היא אולי התפילה שמגדירה את התפיסה היהודית שאומרת שהאדם הבודד תמיד מכיל כוח לשינוי, שמתנגדת למצב שבו אנחנו מקבעים את עצמנו ומוותרים מראש "כי ככה אנחנו", שמכריזה שהפוטנציאל לשינוי לטובה ("התשובה") קיימת עוד לפני שהעולם עצמו התקבע לתבנית זו או אחרת, לפני שהוא נוצר.

מול כל התבניות לתוכן אנחנו מכניסים את עצמנו, ובכך מונעים מעצמנו את החופש להשתנות למה שאנחנו רוצים להיות, מגיעה "כל נדרי" ומכריזה שכל השבועות, כל הנדרים, כל התוויות העצמיות שלנו "בטלן ומבוטלין". בשביל להתחיל שנה טובה, צריך להתנתק מכבלים, צריך לסדוק את הקליפות שאנחנו עוטפים את עצמנו בהן, לדחוף אותן ולתת להן להתקלף וליפול מעלינו, ולעמוד, אפילו אם רק ליום אחד, לשעה אחת, בלי הגדרות מוצא, בלי דעות קדומות על עצמנו. בבית הכנסת או מחוצה לו, בכל מקום בעולם, "כל נדרי" מזכירה שלכולנו יש מה לשכוח לגבי עצמנו לפני שאנחנו מאמינים ליכולת שלנו להשתנות, שהדברים אנחנו חושבים שהם קבועים בנו יכולים להיות "לא שרירין ולא קיימין" בהינף החלטה, ושאוּלי לשנייה אחרת, כולנו דפים לבנים.

חתימה טובה.

החלום ביום הכיפורים ומשמעותו (ברינה יקצרו, עלון 222)

בשנת תשל"ד ביום הכיפורים לאחר תפילת נץ החמה שבכולל 'חזון איש' בעוד שהצדיק רבי משה ברנשטיין זצ"ל יוצא מבית הכנסת, פגש בגראי"ל שטיינמן זצ"ל והנה פניו חיורות ודואגות, רבי משה חשש כי חולשת הצום גרמה לכך, וכשפנה לשאול את רבי אהרן לייב, אמר לו הגראי"ל: חוששני מחזיון לילה, בעת שישנתי, נראו לי המילים 'קרע שטן' כשהאות ר' שב'קרע' מנותקת ומרחפת מעל התיבה, והיות שליל יום כיפורים הוא התעוררתי ופחד ובעתה אחזוני, הן ליל יום כיפורים הוא, וחיזיון זה מה טיבו, שמא

סימן רע הוא? רבי משה שמע והשתומם, הוא בירך את הגאון ב'גמר חתימה טובה', ופנה ללכת לביתו בלב כבד.

בצהרים, בשעה שתיים החרידה את ארץ ישראל צפירת המלחמה, מפה לאוזן נפלה השמועה: מלחמה עזה פרצה. אחה"צ לעת תפילת מנחה, פגש רבי משה שוב פעם את הגאון רבי אהרן לייב ואמר לו: נו, אולי פתרון החלום הוא... עוד באותו יום סיפר רבי משה חלום זה ופשרו לגר"נ נבנצל זצ"ל (ר"מ ישיבת פוניבז' לצעירים), והוא סיפר זאת לבניו.

עיצומו של יום... (סיפורים ליום כיפור)

פעם נקלע בעל ה"צמח צדק" מלובביץ' ז"ע לאורווה של סוסים והתעניין אצל בעה"ב למחירם של הסוסים, ואכן נעתר הלה לבקשתו, והתחיל לפרט לפניו שסוס פלוני מחירו עשרה רובל, וחברו עולה חמש מאות רובל, לתמיהת ה'צמח צדק' מדוע ההבדל גדול כל כך בשוויים, השיב הלה, שהסוס הראשון הינו עצלן והליכתו איטית, ואילו השני זריז מאד, ובשעה שהוא הולך כמה פרסאות ילך הראשון רק כמה פסיעות בודדות, נענה ה'צמח צדק' ואמר שתשובתו לא מספקת שהרי מצד שני עלול הזריז לתעות ביער בתוך זמן קצר, כי מפני שהוא הולך בזריזות, יסתבך ויתעה עמוק בלב היער, ואילו השני אינו עלול לתעות כל כך, לא ידע הכפרי מה להשיב, לכן השיב לו ה'צמח צדק' ופרש לפניו את משנתו העמוקה, כי כמו שמחמת זריזותו יכול לתעות מהר כמו כן על ידי כוחותיו וכישרונותיו לצאת משם במהירות, והיינו חשיבותו, אבל הראשון אם יתעה בדרכו לא יוכל לצאת משם מחמת עצלותו.

והסביר בקדושתו, שהדברים נאמרים על ימים אלו שהם נשגבים ונעלים, ועל ידי פגם כל שהוא יגרום לזעזע את כל העולמות, אולם גם יכול לחזור אל דרך המלך בחיפזון ובמהירות מחמת הכוחות שניתנו לו.

עיצומו של יום... (ב)

בירושלים של מעלה התגורר חסיד בן עליה ושמו רבי נחום יאס'ער זצ"ל מזקני וחשובי חסידי שטעפנשט – באיאן, חסיד זה נולד והתגורר שנים רבות על אדמת רוסיה, ועל אף שהצליח לחנך את כל ילדיו בדרך ישראל סבא היה לו בן אחד שהושפע מסביבת הקומוניסטים, ועזב את דרך התורה רחמנא ליצלן, ומעולם לא דיבר רבי נחום על צערו הגדול שיש לו מבנו זה שהלך לרעות במקומות זרים, ורק פעם ישבו אצלו חבורת אברכים דורשים ומבקשים, ואחד מן המשתתפים הזכיר לפניו דברי הרמב"ם אלו, והיו שואלים ותמהים איך יתכן כדבר הזה, שברגע כמימרא יתהפך ממשוקץ ומרוחק ומתועב לאהוב ונחמד קרוב וידיד, פתח החסיד ואמר בלב מורתת 'הלא אם אזכה שבני יבוא ביום מן הימים וידפוק על דלת ביתי, ויצעק אלי: טאטע! הנני עוזב את דרכי וחוזר אליך', כמה – הייתה גדולה האהבה שלי אליו באותה שעה, וכי הייתי חושב על התלאות והצער ועגמת הנפש שגרם לי מעודו ועד היום הזה, בוודאי שלא, שהרי עכשיו הנני שמח שחזר למקור

מחצבתו ועולה על דרך המלך, כמו כן ממש הקב"ה שמח כביבול בכל יהודי החוזר אליו בתשובה, לא שנא מיעט לחטוא ואף אם חלילה הרבה לחטוא, שהרי כעת הוא מתחרט על כל מה שעשה ורוצה להתקרב אל ה', וזה מעורר אהבה עזה מן האב לבן, וכמו שאמרו במדרש אגדה (תנא דבי אליהו פרק לא) "מעיד אני עלי שמים וארץ, שהקב"ה יושב ומצפה להן לישראל, יותר ממה שמצפה האב לבנו והאישה לבעלה שיעשו תשובה".

לא מספיק להכות על חטא (בשם אחד המגידים)

מעשה בעשיר שהיה לו בן עצל ולא יוצלח. יום אחד אמר לו האב: "קח את הפמוט הישן אל הצורף. קניו התעקמו והוא איבד את צורתו. הצורף כבר ידע מה לעשות בו!" הלך הנער אל הצורף. הלה סקר את הפמוט המעות, הניחו על הסדן, היכה בו בפטיש הכבד אחת ושתיים, עד שהפכו לפיסת כסף רקועה. אחר הניחו בערימה שבירכתי החנות ואמר: "בוא בעוד שבוע ותקבל פמוט לתפארת. אך אל תשכח להביא עמך מאה דינרים!"

תמה הנער ונצנץ בו רעיון. שב לאביו ואמר: "אבא, מצאתי אומנות נקיה וקלה! הלווה לי כסף לפתוח את העסק, וראה איך אתעשר!" שכר הנער חנות והזמין שלט מפואר: "צורף מומחה. מתקן כלים שבורים, סדוקים ומעוותים". קנה סדן ופטיש כבד, וחיכה לקונים. השלט הביא אותם בהמוניהם.

זה הביא חנוכייה וזה פמוט, זה גביע וזה כלי לבשמים. הוא קידם את פניהם בארשת בוטחת, הן כבר למד את המלאכה! הניח את הכלים על הסדן, היכה בפטיש אחת ושתיים, הפך אותם למשטח חסר צורה ואמר: "בואו בעוד שבוע ותקבלו כלים לתפארת. ואל תשכחו להביא עמכם את הכסף! לערב, שאלו אביו על עבודתו. "מה אומר לך, אבא, אומנות נקיה וקלה מזו אין בנמצא! בשבוע הבא אהיה אדם עשיר!" השבוע עבר ביעף, ועסקיו של הצורף החדש שגשגו. ידיו היו מלאות עבודה. עמד ועשה ריקועים, רידד כלים מכלים שונים, והניח את הטסים בירכתי החנות. ואז שבו הקונים, והכסף בידיהם. הנער פנה לירכתי החנות, פשפש בערימת הגרוטאות ומצא את הטסים המרודים ארשת תמיהה הצטיירה על פניו. הוא שב אל הקונים והודיע בפליאה: "קרה כאן משהו מוזר! הטס לא הפך לפמוט". "מה לא הפך?", שאלוהו. "זה הפמוט הישן שלכם!" גמגם הצורף. "וכיצד רצית שייהפך", חקרו האנשים. "מה פירוש, הרי אני עשיתי את שלי. רידדתי אותו כמו שראיתי אצל הצורף הוותיק, והנחתי אותו בירכתי החנות כפי שהוא עשה. אמרתי לכם לבוא בשבוע הבא, כמו שהוא אמר. וראו, דבר לא קרה." האנשים לא ידעו אם לצחוק או לרגוז, לחיך או לבכות. בחרון ובזעם פנו לאביו של הנער, שישלם את הנזקים.

התייפח הנער המסכן ואמר לאביו: "באמת, עשיתי כל אשר עשה הצורף ההוא!" ענהו האב: "עשית את השלב הראשון במלואו. אבל כאשר היכה הצורף על הכלי, הוא הרס על מנת לתקן. לאחר מכן ישב שעות ארוכות ורקע, גילף, עיצב והלחים, עד שיצר פמוט לתפארת! אבל אתה הסתפקת בהכאה. כלום חשבת שהפמוט יעשה מאליו?"

והנמשל: ביום הכיפורים מכים אנו "על חטא". פוסלים אנו את מעשינו הקודמים ומצטערים עליהם. אך אין זו אלא מחצית העבודה. עתה עלינו לבחור בדרך חדשה וטובה.

עבודת השם מהי? (אפריון שלמה, גליון 91)

אלו ימים שאנחנו חייבים להתחזק בעבודת השם, כל אחד יודע, בשביל להיחתם בספרי צדיקים, יש לעשות קבלות חדשות בעבודת השם. אבל מהי עבודת השם?

פעם שאלו תלמידי הבעל שם טוב את רבם מהי עבודת השם? אמר להם הבעל שם טוב: לכו לכפר פלוני שם יש אדם בשם ר' משה, לכו תלמדו ממנו עבודת השם מהי. הגיעו התלמידים לכפר, שאלו האם יש פה ר' משה, אבל אף אחד לא ידע על מי הם מדברים, אין פה שום רב שקוראים לו משה. עד שאחד נזכר, אה נכון יש פה איזה עגלון שקוראים לו משה, הוא גר בסוף הכפר.

טוב, הלכו התלמידים לבית של משה העגלון, פתחו את הדלת והם רואים מולם אדם שנראה כמו חבית, שמן ענק. ביקשו ממנו התלמידים להתארח איזה יום-יומיים, והוא הסכים. טוב עכשיו רוצים לבחון את עבודת השם שלו, אבל לא דובים ולא יער, הבן אדם בקושי יודע להתפלל, בקושי אומר ברכה, רק אוכל ואוכל כל היום, בלי עין הרע, אוכל בשביל 20 אנשים.

טוב, אמרו התלמידים, כנראה הוא אחד מל"ו צדיקים, אולי רק בשבת הוא מתגלה. חיכו לשבת, עוד לא אמרו קבלת שבת, הוא כבר סיים ערבית, וכשהם רק התחילו ערבית הוא כבר היה באמצע הקידוש. רק גמר את הקידוש והוא כבר התחיל לאכול, ואת זה הוא עשה באריכות. בבוקר, אותו הסיפור, עוד לא גמרו שחרית, הוא כבר היה אחרי מוסף וקידוש, יושב ואוכל בשר. הגיע מוצאי שבת, הם כבר עמדו לעזוב, אמרו לו תודה רבה על האירוח, ופנו אליו בשאלה: רק תגיד לנו בבקשה, למה אתה אוכל כל כך הרבה? אמר להם משה העגלון: לפני הרבה שנים הלכתי עם אבא שלי ביער, וניגשו הנוצרים ורצו שהוא ינשק את הצלב, הוא לא הסכים, אמרו לו אם לא תנשק את הצלב אנחנו נהרוג אותך. אמר להם אבי: "תהרגו אותי, אני את הצלב לא מנשק!". שפכו עליו נפט ושרפו אותו, אבל מה אני אגיד לכם, אבא שלי היה כזה קטנצ'יק, צנום, דק. תוך 10 דק' נגמרה כל המדורה. ואני חשבתי לעצמי אז, כשנשרפים לכבוד מלך מלכי המלכים ראוייה מדורה גדולה מזו. לכן קיבלתי על עצמי לאכול ולאכול ולאכול, ואם פעם אחת גם אותי יישרפו, אז תהיה מדורה של שעה, כמו שראוי לעשות לפני המלך!

כזאת גסות, כזאת עם-הארצות, אבל ליבו לשמיים - עבד השם. רחמנא ליבא בעי.

בקשת החייט

נפוליון בונפרטה, שכמעט והשתלט על העולם כולו עד לתבוסתו ב-1812 מול גנרל חורף הרוסי. רוב חייליו מאות אלפי חיילים קפאו למות, והוא אישית החליט לסגת ולברוח באמצע שחייליו עוד נלחמים, והחל להתחבא כאחרון הפחדנים בכל מיני מקומות. בדרך, מצא מחסה בבית קטן של חייט יהודי, מתוך חשש לגילוי ביקש מבעל הבית להסתיר אותו, וזה דחף אותו במיטתו והשליך עליו הרבה שמיכות, לא היה לחייט מושג מי הוא זה ואיזהו האורח נמוך הקומה שמתחבא אצלו. כאשר נעלם החשש והחיילים הרוסים עברו את האזור, יצא נפוליון מהמחבוא, גילה לחייט שהוא קיסר צרפת והוא אמר לחייט שיש לו רשות לבקש שלשה דברים שיעלו בדעתו והם יינתנו לו!

בקשתו הראשונה הייתה שהגג דולף בחורף, שידאג לתקן אותו בבקשה. גער בו נפוליון זה מה שמבקשים מהקיסר, בקשה פעוטה שכזו?! טוב הבין החייט שהוא יכול לבקש יותר מזה, ניסה לחשוב מה עוד הוא יכול לבקש, ואז נזכר ואמר לנפוליון, תראה השכן שלי משיג את גבולי, החל לעסוק בחייטות ומקפח את פרנסתי, שיסלקו אותו! שוב התעצבן נפוליון זה מה שמבקשים מהקיסר? ואז החליט החייט לבקש: אני רוצה להבין מה הרגשת כאשר התקרבו הרודפים למיטה שלי וכמעט גילו אותך! חצוף! גער נפוליון וציווה לעוזר שלו שהיה עמו, לתלות את החצוף שמזלזל עד כדי כך בכבודו של המלך. רגע לפני שפרחה נשמתו של החייט, ציווה נפוליון להעניק לו את חייו במתנה ואמר: נו עכשיו אתה כבר יודע מה הרגשתי כאשר כמעט הרגו אותי?

נפוליון עזב את ביתו של החייט ולא מבין איך החייט ביקש כאלה בקשות פשוטות שהיה יכול לבקש עולם ומלואו, היה מבקש להיות מושל על אחת ממדינות ממלכתו והיה מקבל ארמון בלי גג דולף בלי שכן שמסיג את גבולו ועוד אלף אחת בעיות היו נפתרות.

אבל השאלה היא אם אנחנו לא כמו אותו חייט? מה אנו מבקשים פרנסה, חיים טובים, וכי כך צריך לבקש ממלך מלכי המלכים? דברים קטנים? עלינו לבקש שתתגלה מלכותו יתברך בעולם, ואז ממילא הכל יהיה עלינו.

תרא כי אין איש, עשה עמנו צדקה (פרפראות פאר – יום כיפור)

ביאור הפיוט כי הכוונה למתן בסתר בפזמון תעלה ארוכה, אומר הפייטן, תראה כי אין איש, עשה עמנו צדקה. יש לפרש, כי בצדקה, הדרגה היותר גדולה שיש בנתינת צדקה היא, מתן בסתר, וזאת משום שאינו מבייש את מקבל הצדקה, לפי"ז אפשר לומר הפירוש, תרא כי אין איש, עשה עמנו צדקה, שאנו מבקשים מאת השי"ת, שכאשר אתה עושה עמנו צדקה, עשה אותה כמתן בסתר, שלא נצטרך להתבייש, וכך הוא פירוש, כאשר תרא כי אין איש, אז עשה עמנו צדקה.

תעבור על פשע ותמחה אשם (פרפראות פאר – יום כיפור)

מעל האותיות פ'ש'ע' הם האותיות צ'ת'פ' כאשר תעבור על האותיות פ'ש'ע', תמצא את האותיות, צ' ת' פ' שהם ראשי התיבות של צ'דקה ת'שובה פ'לול, וזהו, תשובה-תפילה-צדקה, שמעבירין את רוע הגזירה. וזהו, תעבור על פשע ותמחה אשם, ובכך אפשר לפרש, שמך מעולם עובר על פש"ע,

ברכה לבטלה (כתרה של תורה, גליון 261)

בכל ערב יום הכפורים הי' הה"ג ר' אלעזר מפולטוסק אוכל ומרבה לשתות והי' לובש מלבושי כבוד כתואר פני א-להים והיה בדיחא דעתא והיה נוהג לספר מעשיות מהצדיקים הקדושים זי"ע, או לומר דבר טוב וחידוש, פעם אחת אמר שהרבי ר' איציקיל זצלה"ה הקשה על מה שאנו נוהגין לברך ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה בשם ומלכות, מנא ידעינן שהקב"ה מעביר אשמותינו, ולברך על זה דלמא מברכינן ברכה לבטלה, ותירץ משל אם מביאין מאכל לתינוק ורוצין החברים ממנו חתיכה והנער אינו רוצה לתן להם, ונער חכים אחד עושה בערמה ומברך הברכה הלא אז מוכרח לתן לו כדי שלא יהיה ברכה לבטלה, כן אנו מערימים ומברכים ברכה על זה, ומוכרח כביכול למחול עונותינו שלא יהיה הברכה לבטלה, ואמר רח"ו התורה הלז לפני האדמו"ר מסאכטשוב זצ"ל ושיבח מאוד.

לך אכול בשמחה לחמך כי כבר רצה האלוקים את מעשיך (פרפראות פאר – יום כיפור)

האדם נבחן במעשיו ע"י התנהגותו בשעת אכילה.

מעשה היה, והגאון הרב מפיטסבורג בא לביקור בישיבה בליקווד, ואז אמר לו ראש הישיבה, בא ואראך את הבחורים בזמן הלימוד בביהמ"ד, אמר לו הגאון זצ"ל, לראות התנהגות של בחורים, רואים בחדר האוכל בזמן האכילה,

ובכך אפשר לפרש, הכתוב (קהלת ט' ז') לך אכול וכו', כי כבר, כלומר מיד אחרי יום שלם של תפילה ועבודה, הקב"ה רוצה לראות את מעשיך בעת האכילה.

איך אנהג כדי שה' ישמע קולי? (דבר און)

מעשה היה ונסעו שלושה אנשים ברכבת. שלושתם היו תלמידים של רבנים גדולים, והם התחילו לדון ביניהם מי גדול ממי. אחד אמר שרבו הוא הגדול כיון שמה שהוא גוזר ה' מקיים. השני טען לעומתו שרבו גדול ממנו שכן הוא הגיע למדרגה שאפילו אם הקב"ה גוזר הוא מסוגל לבטל את גזרתו. השלישי היה תלמידו של החפץ חיים. הוא ישב ושתק. שאלו אותו "מה כוחו של רבך?" אמר להם "הרב שלי גדול משני הרבנים שלכם". שאלו "מנין לך?" ענה בפשטות: "גדולת רבי נמדדת בזה שה' גוזר והרב שלי מקיים".

כולנו רוצים שיקשיבו לנו. כולנו רוצים שישמעו בקולנו. זה נכון בחברה (בבית הכנסת, בשכונה, בעבודה וכו') וכמובן שזה נכון בבית. מי לא רוצה שדבריו יהיו נשמעים בביתו,

ע"י אשתו וילדיו? אדם חדור בצורך שישמעו לו עד שהצורך הזה מופנה גם כלפי בורא עולם. כולנו רוצים שה' ישמע בקולנו וישעה לשוועתנו. ימלא את כל צרכינו, יתמיד את בריאותנו, עד כאן מה שאנו מבקשים מה'.

השאלה היא מה אנו מוכנים לעשות למען ה'. זה כבר לא פשוט לנו. כאן יש תירוצים וכו'. ובכן, ה' קבע שזה תלוי בזה. ככל שתשמע יותר בקול ה' כך ישמעו יותר בקולך. וכך שנינו במשנה [אבות פרק ב משנה ד] "הוא (רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא) הָיָה אֹמֵר, עֲשֵׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנְךָ, כְּדִי שִׁיעֲשֶׂה רְצוֹנְךָ כְּרְצוֹנוֹ. בְּטֵל רְצוֹנְךָ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, כְּדִי שִׁיבְטֵל רְצוֹן אֲחֵרִים מִפְּנֵי רְצוֹנְךָ".

ופירש רבנו עובדיה מברטנורא: עשה רצונו כרצונך - פזר ממונך בחפצי שמים. כרצונך. כאילו פיזרת אותה בחפצך. שאם עשית כן יעשה רצונך כרצונו. כלומר ייתן לך טובה בעין יפה: כדי שיבטל רצון אחרים - יפר עצת כל הקמים עליך לרעה - ואני שמעתי שאין זה אלא דרך כבוד כלפי מעלה והרי הוא כאילו כתוב כדי שיבטל רצונו מפני רצונך. כאותה שאמרו בפרק במה אשה (דף סג) כל העושה מצוה כתיקונה אפילו גזר דין של שבעים שנה מתבטל מעליו.

בקיצור הרצון שישמעו בקולנו לגיטימי, אך הגיוני הרבה יותר זה שנשמע אנחנו בקולו של הבורא, גם מצד היותו מלך העולם חייבים אנו בכבודו ובמוראו, וגם מצד היותו אבינו האהוב שדואג לכל צרכינו - גם מצד זה חייבים אנו לו הכרת הטוב, לכבדו ולשמוע בקולו.

הנביא ישעיה פירט לנו בפסוק רשימת הנהגות, והודיע חד משמעית שמי שיקפיד לנהוג בדרך זו יזכה שה' ישמע קולו. המעניין שהכנה המשותף לרשימה היא דברים שבין אדם לחברו, שלצערנו הרב אנשים מזלזלים בזה יותר מאשר במצוות שבין אדם למקום. לא להטות דין (מוטה), וזה לא מחייב להיות רק בבית הדין אלא בכל תהלוכות החיים ובהחלטות שאנו נוטלים חייבים אנו לפסוק על פי הצדק ולא ע"פ נטיית הלב הנגוע. לא לאיים על אנשים - כדרך בני אדם המרבים שישלח אצבעו האחד אל פני חברו [רד"ק], וקל וחומר שלא להכות. לא לריב עם אנשים.

הנהגות אלו יצאו מן הכלל כדי ללמד על הכלל. ללכת בדרך ה' ולנהוג בדרך ארץ.

דבר תורה ליום כיפור (מעין השבוע, עלון מס' 226)

תארו לעצמכם, בחור עומד למשפט. בחור נחמד מבית טוב, השופט אוהד אותו מהרגע הראשון. החליט - מראש - לזכות אותו בדינו, ומכל מקום להפחית מעונשו ככל שניתן. הוא הכיר את הוריו החשובים, שלא לדבר על הסב הנערץ. "ובכן", שאל, "במה העניין?" "הוא נסע במהירות מופרזת", אמר התובע. לא נורא, באמת. מי שומר על חמישים קמ"ש בשטח בנוי? "צילמנו אותו", מוסיף התובע, "נוסע על מאה ושישים". החיך נמחק. במאה ושישים מאבדים שליטה. "ברחוב חד צדדי, כנגד הכיוון". שפתיו של השופט נחשקו. לנסוע על מאה ושישים, כנגד הכיוון - ומה אם יבוא רכב ממול, כשהוא בטוח שמכונית

לא תבוא מולו? הרהוריו של השופט נקטעו בקולו החדגוני של התובע. הוא טרם סיים: "א...ורכב נסע מולו" השופט נדרך. "ומה קרה", שאל. "במהירות האמורה לא יכול היה הנאשם לעצור, והוא סטה בחדות ימינה. איבד את השליטה על הרכב, שנכנס לתוך חנות, והרס את כל הסחורה שהוצגה למכירה בחלון הראווה. דהר לתוך החנות פנימה, מוטט את הדלפק ונבלם בקיר, שקרס והתמוטט". השופט היה מזועזע. דווקא בפניו המתוחות של הנער לא ניכר כל שינוי, שהרי ידע כל זאת. עוד זוכר הוא את חרדתו כשראה את המכוננית מולו, את סיבובו הנואש של ההגה, ריח החריכה של הצמיגים וקול נפץ הזגוגיות. למזלו, הייתה החנות ריקה מאדם. והתובע המשיך: "הקיר קרס על משפחה שנמה את שנתה, ומחצה אותה למוות". הנער החוויר. זאת לא ידע... רכן השופט, ושאל את הנער: "מה בפיך?"

עד שהנער מביע את חרטתו האמתית, הכנה, נשקול ונתבונן: האם אין זה מצבינו שלנו ביום הדין? שעטנו בדרכים אסורות, "שיחתנו, תעינו, תעתענו" ועל כל מה שאנו יודעים, נוסף מה שאיננו יודעים: שעבירה מחשיכה עולמות, גורמת צער לשכינה הקדושה, מונעת שפע מעם ישראל, ממיטה אסונות - הן על הכל מוגש החשבון! ואנו - כאותו נער - מביעים חרטה עמוקה, עומדים יום שלם בתפלה, מזכירים זכות אבות.

הבה נשוב על המשפט ההוא. השופט, ברוב טובו, נענה להבעת החרטה, מוכן לפטור העונש על תנאי! "מעכשיו, בני, מה תעשה כשתראה תמרור אדום ופס לבן לרוחבו?" שאל בנימה אבהית. "אעצור את הרכב ואסתכל, לפני שאמשיך לנסוע". הכל נדהמו. הוברר, שאינו יודע מה משמעות תמרור "אין כניסה"! ומי יודע מה עוד אינו יודע - כיצד אפשר לתת בידו הגה, לתפקידו על רכב?! נאנח השופט, ופסל את רישיונו...

ולענייננו: מה תועיל הבעת החרטה שלנו ביום הכיפורים, מה יועילו הבטחותינו, החלטותינו להטיב דרך - אם איננו מזהים את התמרורים, אם איננו יודעים את ההלכות על בוריין! הן זהו שאמרו: "אין בור ירא חטא". כי הדרך סלולה: "משלא תלמדו, לא תעשו"! דרך משל, הן רבינו ה"יערות דבש" זצ"ל כתב, שמי שאינו יודע הלכות שבת על בוריין (!) שייכשל בחילולו! "ומי שאינו בקי בהם, ממש אינו בתורת יהודי!" כיוצא בכך, ביסוד היסודות של הבית היהודי, עניין טהרת המשפחה! הרי אלו דברים שבנפשנו - פשוטו כמשמעו, איסורי כריתות, שהעובר על דיניהם נפשו נכרתת!

אז רבים יודעים את הדינים באופן כללי - ואין די בכך! וכשמתעוררת שאלה - מה יעשו? ואין תירוצים - יש ספרי הלכות מפורטים, ואינדקס מפורט בסופם, למצוא מיד תשובה לכל שאלה! כך "שמירת שבת כהלכתה" ו"אורחות שבת", כך "תורת הטהרה". כך "חפץ חיים", ועוד - נשנן את הדינים, נכיר את התמרורים - וננהג לפיהם. רק כך נתקבל חרטתנו לרצון! הן איש אינו רוצה, שישללו את רישיונו!

עשה למען הרוגים על שם קדשך, עשה למען טבוחים על יחודך, עשה למען באי באי ובמים על קדוש שמך

רבי יאיר ישראלי העיר שהחזרה המשלשת על פסוקים אלו, שלכאורה הנה מיתרת, מסמלת את שלשת הדרגות של קדוש ה'.

הדרגה הראשונה של מות על קדוש ה', היא כאשר נהרג יהודי בידי מחבל. למרות שלא עמדה בפניו כל ברירה, והוא לא בחר ברצונו למות על קדוש ה', נחשב הדבר בעבורו למות על קדוש ה', משום שהסבה היחידה שבשלה הוא נרצח, היא מכיוון שהוא יהודי.

הדרגה השנייה, שמעלתה יתרה, היא כאשר יהודי בוחר מרצונו למסר את נפשו. זוהי דרגתם של חנה ושבעת בניה, שכפי המובא בגמ' (גיטין נז ב,) הם הובאו לפני הקיסר, שבקש מהם בזה אחר זה להשתחוות לצלם, אולם הם סרבו לעשות כבקשתו. אחד אחר השני השיבו לו בסירוב תקיף משום שנאמר: אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים לא יהיה לך א-להים אחרים על פני, זבח לא-לקים יחרם וכו'... וכאשר שמע הקיסר את תשובותיהם, הוציא את כלם להורג. לקדושים אלו, נתנה אפשרות לחיות, אלו רק יעשו את מצות המלך וישתחוו לפסל, אולם הם מסרו את נפשם על קדוש ה'.

בדרגה הגבוהה ביותר נמצאים אלו שלא הומתו בידי אחרים, אלא המיתו את עצמם, כדי שלא יבואו לידי חטא. דוגמא לכך אנו מוצאים בגמרא (גיטין נז ב,) במעשה אודות ארבע מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון. וכאשר הבינו את מטרת שוביהם, בררו אם במקרה שהם ייטלו את נשמתם בידיהם, הם יזכו לתחיית המתים. וכאשר השיבו להם שהקדוש ברוך הוא הבטיח: "אמר ה' מבשן אשיב אשיב ממצלות ים", ואין ספק שהם אכן יקומו בתחיית המתים, הם הפילו עצמם לתוך המים. דרגה זו היא הגבוהה ביותר, משום שאיש לא איים על חייהם ולא חייב אותם לקום ולעשות מעשה, אלא רק רצונם העז להינצל מן החטא, הוא שהניע אותם למסר את נפשם על קדשת ה'.

דרגות אלו - מבאר הרב יאיר ישראלי - מבטאות בפסוקי הסליחות שאנו אומרים: "עשה למען הרוגים על שם קדשך, " מכן אל אלו שנהרגו על קדוש ה', שלא מבחירה. ואנו ממשיכים ומבקשים, שאם עדין אין בזכות זו כדי לכפר עלינו, " עשה למען טבוחים על יחודך", אלו שמסרו את נפשם מבחירה בעבור קדשת שמו יתברך, ואם גם בכך אין די, " עשה למען באי באש ובמים", כלומר: תעמד לנו זכותם של אותם אלו שהביאו את עצמם מרצונם החופשי לתוך האש והמים, כדי להינצל מחלול ה'.

חבוק ונישוק ספר התורה

בספר "מראה יחזקאל" מובא משל נפלא אודות חבוק ונישוק ספר התורה, והמשמעות הטמונה במעשה זה:

משל למלך שהיו לו שלש בנות, והשיאן לג' אנשים. בראשונה עשה שדוך טוב מאד והשיאה לשר גדול, והיו דרים באהבה ושלום והיה לה כל טוב. את השנייה השיא לסוחר שלא היה מזרע המלוכה, אך היה עשיר והיה לה כל מחסורה, רק שלא התנהג עמה כראוי לבת מלך, וכמה פעמים היה מקנטרה וגורם לה עגמת נפש, רק שכנגד זה, כשבא מהדרך הביא לה מתנות ומלבושים נאים והיה מפייסה. ואת הבת השלישית השיא לבן כפר עני, אשר מלבד שלא התנהג עמה כראוי ותמיד התקוטט עמה ועבר על כל צויה ועשה לה התנגדות גדול, גם לא היה לה לחם לאכול ומלבושים וחיתה חיי צער גדול.

ויהי היום, יום הולדת למלך, ערך סעודה גדולה וזמן את כל ילדיו. הזוג הראשון נסעו לאביהם בשמחה גדולה ובכבוד גדול ונתקבלו בסבר פנים יפות. החתן השני היה מצטער על שלא נהג עם בתו של המלך וכה גן וחשש פן יענישנו המלך, ואף על פי כן השיב ללבו שמחמת שאשתו תתקשט בתכשיטים ובבגדי צבעונים שעשה לה, יחוס עליו המלך. אבל החתן השלישי, הכפרי, נבהל מאד והיה דואג איך יבוא לראות פני המלך, אחרי אשר צער כל כך את אשתו, ותשורה אין בידו להביא, במה יתרצה את אדוניו?! ונתן עצות בנפשו להחניף לאשתו בדברי רצוי ופיוסים והתחיל לנהוג עמה בדברים רכים. אז גערה בו אשתו ואמרה: כל משך הזמן היית מתקוטט עמי ומצערי באין לחם ושמלה, והייתי בעיניך כאחת השפחות, ועכשיו אתה רוצה לגנוב את דעתי ודעת אבי! ? הנך נוהג עמי בערמה, ובכוונתך לשוב אחרי כן לקלוקלך!

והנמשל: כבודה בת מלך זו התורה הקדושה, וראש השנה הוא כביכול יום הולדת מלכותו בכל משלה, בו ממליכים אנו אותו על כל העולם.

והנה השידוך הראשון המה גדולי הדור וצדיקיו, המחזיקים בתורה, במצוות ובמעשים טובים, ומעולם לא עברו על רצון התורה, המה רצים היום בשמחה להתייצב לפני אדון כל העולמים. השידוך השני הם הבינוניים אשר לפעמים עוברים עברות ומתרפים מקיום המצוות, אלא שמכל מקום מחזיקים לומדי תורה ועוסקים מעט במצוות וגמילות חסדים בממונם, ועל כן יש להם קצת מליצה. אבל השידוך השלישי הם אותם שאין בהם לא תורה ולא מצוות, ואדרבה, התורה ולומדיה בזויים בעיניהם ולא יישאו פני זקן, רק הולכים אחרי שרירות לבם, אך בהגיע ליל כל נדרי הם לוקחים התורה ומחבקים ומנשקים. נעותרות נשיקות שונא כזה, אוי לאותה בושה, מדוע שהתורה תמליץ בעדם והמה בועטים ומבזים אותה כל ימות השנה.

ומעתה נחפשה דרכינו מאיזה כת אנחנו. הרי לכת א' ודאי לא הגענו והלוואי שנגיע לכת הב', אבל אם מהכת הג' אנחנו, באיזה פנים נבוא לבקש שהתורה תמליץ טוב בעדנו, בושנו במעשינו וכו', לא נחפש אמתלות כי דובר שקרים לא יכון.

מודה ועוזב ירוחם. בעוד שפתוחים שערי תשובה נקבל על עצמנו עול תורה ומצוות ומעשים טובים וכבוד התורה, ובזה יזכנו השי"ת שיהא חלקנו עם כל הצדיקים, ונזכה לגדל

בנינו לתורה בלי צער ודאגה, ולהיות מאותם הנאמר עליהם "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, " אכ"ר.

על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון: (בנתיבות ההלכה)

בוידוי של יוה"כ, בנוסח על חטא, מתחילים 'על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון', והקושיה מפורסמת איך שייך לומר חטא על האונס, שהרי אונס רחמנא פטרי לגמרי, דהוה כרכוב עליה אריה, ואינו כמו שוגג שנענש על שפשע ולא נזהר יפה, ומביא עליה קרבן על שגגתו ששגג, משא"כ מי שנאנס לא חייב עליה שום קרבן או כפרה כלל וכלל, ובוודאי אינו צריך להתוודות עליו דמאי הו"ל למיעבד.

וביאר הגאון הרב גדליה זצ"ל, ע"פ סיפור מעשים שבכל יום, שלאחר מלחמת העולם, שיהודיים מסכנים ברחו לחייהם, והגיעו ערומים בחוסר כל לארה"ב, ובקושי גדול מאוד מצאו איזה עבודה כדי להחיות משפחותיהם, והזהרו שאם לא יכנסו לעבודתם גם בשב"ק יפוטרו ממנה, ולא תישאר להם שום פרנסה, וחששו שימותו ברעב, והורו היתר לעצמם לחלל את השבת מחמת פיקוח נפש משום דהוה אונס גמור.

והמשיך הרב גדליה זצ"ל מתוך חיוכו המפורסם ובהתלהבות גדולה באידיש, ' אבער פארוואס האסט דו געדאפט גייען שפיללען גולף נאך מיטאג' [מדוע הוכרחת לצאת אחרי צהרים לשחק משחק גולף], שהוא ג"כ חילול שבת במלאכת הוצאה ועוד מלאכות, ובפגיעת קדושת השבת בכלל. אלא למדנו תחילתו מסופו, וכשם שסופו לא היה רצוי גם תחילתו שטען שהוא אנוס לא היה באמת כן, ובאנו לסווגה של תחילתו באונס וסופו ברצון, ולשאלה הידועה דמי שלמעשה נאנס, אבל מכיוון שאינו שומר תו"מ היה עושה הדבר האסור אפילו במצב של רצון, האם יקבל עונש גמור גם במצב של אונס, דרחמנא פטריה לשומר תורה ומצוות. וזהו שאנחנו מתוודים ומבקשים סליחה ומחילה בתחילת הווידוי, גם על מה שהיה נראה לנו אונס, אבל באמת לפי מדרגתנו השפלה איננו כן, כי מעורב החטא בפגיעה של רצון כנ"ל.

ועל חטא שחטאנו לפניך בבטוי שפתים

חובתו של כל אחד ואחד להישמר מאד בקיום כל דבר היוצא מפיו, כפי שנאמר (במדבר ל ג,): " לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה", שכן ביטוי שפתים שאינו ראוי עלול לקטרג על האדם ביום הדין.

עד כמה גדולה חובת השמירה והזהירות מכל הבטחה ונדר, נוכל ללמוד מן הספור הבא שהתרחשה עם "חתם סופר" המובא בספר "חוט המשלש".

כידוע, היה ה"חתם סופר" תלמידו המובהק של רבי נתן אדלר, הידוע בכינוי "הנשר הגדול". כאשר התמנה רבי נתן אדלר לשמש כאב"ד בוסקוביץ, הוא נפרד מכל מכריו וביניהם מתלמידו האהוב רבי משה סופר, מאחר שהדרך מפרנקפורט לבוסקוביץ הייתה

ארכה וקשה מאד, ולא היה שייך להצטרף למסע זה. כאשר נגש רבי משה סופר להיפרד, שאלו רבי נתן: " מה אתה מבקש"? ומיד השיב ה"חתם סופר": "לראות את פני רבנו בוסקוביץ". רבי נתן חייך, ורק אז הבחין ה"חתם סופר" שהוא לא הוסיף לבקשה את מלים "בלי נדר", אמנם הוא ידע כי הדרך ארכה, ורבו לא אבה לקחתו לשם, אך מאחר שהוא הוציא את המלים מפיו, הוא החליט שהוא חייב לקיים את דבריו, ומיד החל לרוץ רגלית אחר מרכבת רבו. כאשר הגיע רבי נתן לתחנתו הראשונה בדרכו, הבחין באכסניה ברבי משה סופר, תלמידו. מיד שאלו לפשר המצא כאן, וה"חתם סופר" השיב, לו שהואיל והוא לא אמר "בלי נדר", עליו למהר וללכת אחריו למקומו החדש. נענה רבי נתן אדלר ואמר: " אני נסעתי בעגלה, ולמרות זאת הקדמת ובאת לפני... אין זאת אלא שהייתה לך קפיצת הדרך... אך אם רצונך לבוא עמי הוא כה – עז תוכל להצטרף למרכבת".

על חטא שחטאנו לפניך בבלי דעת: (בנתיבות ההלכה)

ה'על חטא' השלישי, שהוא הראשון שמתחיל באות ב', הוא על חטא שחטאנו לפני בבלי דעת והקשה לי הגאון ר' גדליה בתרתי,

א'. איך שייך להתוודות על דבר שנעשה בלי שום דעת, ואפוא העבירה שמתוודים עליה אם נעשה בלי דעת, הרי הוא כמתעסק בעלמא, וכאונס גמור, ולא הוי כשוגג שפשע בדבר, וכמו שהארכנו בקושייא א' הנ"ל.

ב'. מדוע הוכפל האות ב' לומר 'בבלי' הרי מספיק היה לומר 'בלי דעת' ומה הוסיף האות ב' הנוספת, ואם משום החרוז, הרי יש כאן כבר אות ב'. ומהו ההבדל בין החטא נעשה בלי דעת, וחטא הנעשה בבלי דעת, הרי לכאורה אחת הנה, ולמה נוספה אות על חנינם, שהיא שפת יתר.

וביאר לי הגאון זצ"ל שחדא מתורצת בחברתא, כי הבדל גדול יש בין הנושאים, בוודאי מי שאין לו דעת איננו אשם בדבר, אבל העבירה שאנחנו מתוודים עליה, היא עצם ההליכה במצב בלי דעת, וזהו שנוספה האות ב' השנייה, כי מי שאינו לומד ואינו מסלק ממנו חוסר ידיעתו בתורה ובקיום המצוות וההלכות, זוהי עבירה גדולה וייענש על חטא שחטא הנובע מחסרון ידיעתו על שהלך בבלי, דהיינו במצב של בלי דעת. ובדרך זו שתי הקושיות מיושבות כמין חומר, ומתוודים על החטא שחטאנו על ידי הנהגותיו בבלי דעת, דהיינו במצב של בלי דעת.

על חטא שחטאנו לפניך בדבור פה

דבור פה יכול להכשיל את האדם אף כשהוא בלמוד תורה. יתכן ששיח שפתותינו הוא בדברי תורה ויש בו חטא! הכיצד?! בספר "מלך ביפיו" אודות רבי יחזקאל אברמסקי, מובא מעשה הממחיש מציאות שכזו.

רבי יחזקאל הצטיין במיוחד, בעניינים של בין אדם לחברו, ונודע היה ברגישותו הרבה שלא לצער את הזולת ושלא לפגוע בכבודו של מאן דהוא אפילו כחוט השערה. הוא גלה בזה ערנות רבה וזהירות מפלגת, אף בנסבות שלא שער אדם בעולם.

מרגלא בפומיא: יש דינים הנוגעים ל'בין אדם לחברו' שאסור לעורר בהם שאלות, אלא נדרשת הכרעה מתוך זהירות בכבוד הזולת, אשר היא בלבד תביא למעשה הרצוי. כפי שאמרו חז"ל בענייני פקוח נפש (ירושלמי יומא פ"ח ה"ה) שאם מתעוררת שאלה כיצד לנהוג, לעתים יש להכריע מיד, ולא לשאול, שלא יהיה בבחינת: "הנשאל מגנה והשואל הרי זה שופך דמים –" כן הדבר בענייני בין אדם לחברו, יש להיזהר שלא להגיע לגנאי ולשפיכות דמים.

מעשה היה שהזמינוהו ראשי "התנועה להפצת תורה" שיבוא להרצות שעור באחד מן ה'כוללים' שהקימו בערי השדה. נעתר להם הרב אברמסקי וטרח ובא בנסיעה מייגעת של אותם ימים, והגיע אל ה'כולל' ששכן בעירה של עולים חדשים. הוא מסר לפני האברכים שעור מקיף בהלכה הנמשך שעה ארוכה. כהרגלו, דבריו היו "כקילורין לעיניים" והכל שאבו קורת רוח מהשיעור. בחתימת דבריו, עת עמד לסיים את השיעור, עצר ופנה אל קהל השומעים במלים הבאות: "אפרש לכם, כי מטרת בואי לכאן, לא הייתה בכדי להשמיע חידושי תורה. אין אתם זקוקים כלל לחידושים שלי... אלא אם חכמה אין כאן – זקנה יש כאן. באתי לבקש ממכם שלא תכנסו חלילה אל הרב המקומי כדי להשתעשע עמו בפלפול דאוריתא. תלמיד חכם הוא, מורה הוראה הנו, אולם אין הוא רגיל בדרך הלמוד שקבלתם אתם, בישיבות של ימינו, ואיננו בקיא בסגנון שלכם. אם תבואו אצלו ותשוחחו עמו בחידושי תורה – 'שמועסן אין לערנען' אפשר שתגרמו לו בושה וחלישות הדעת. וזהו דבר שאסור לגרום לאף איש יהודי, כל שכן למרא דאתרא שהוא נושא דגל התורה בישוב זה, אשר כולנו חייבים בכבודו. יתרה מזו, עלינו לפאר ולרומם את קרנו, קרן התורה, בעיני אנשי קהילתו! שימו לב לדברי אלו, שחשובים המה בעיני יותר מכל החידושים שהשמעתי כאן קדם לכן, ולשם כך הטרחתי עצמי לבוא עליכם".

כך המחיש רבי יחזקאל, כי אפשר ששיחה בדברי תורה, תהה כישלון וחטא של דבור
פה!

על חטא שחטאנו לפניך במשא ומתן, ועל חטא... במאכל ובמשתה.

הרה"ק המוכיח רבי הלל מקאלמיא זי"ע הסביר באופן נחמד את הקשר בין שני הנושאים האלו שנראים לכאורה כלא קשורים: כי כאשר יבוא האדם לעיר אחת ויראה שכתוב על השלט "מסעדה כשרה מהדרין", וכמובן בעל הבית עם זקן ארוך... הוא יכנס ויזמין לו ארוחה בלי שום חקירה ודרישה, אבל מה יקרה אם בתוך הסעודה יפנה אליו אותו בעל המסעדה עם ה'זקן הארוך' ויבקש ממנו הלוואה בתור גמילות חסד, אז הוא ידחה אותו ויגיד: "הלא אינני מכיר אותך" ולא ייתן לו בהלוואה אף פרוטה. משום כך אנחנו אומרים ביום כיפור: "על חטא שחטאנו לפניך במשא ובמתן", כלומר שאיננו

בוטחים בישראל חברנו שהוא איש הגון ובוודאי ישלם חובו, אלא אנחנו חושדים בו שהוא גזלן, אולם, כאשר מגיע העניין לאכילת דבר כשר, אז אנחנו מחזיקים אותו לאיש כשר, בלי שום חקירה ודרישה. לפיכך אנחנו אומרים מיד אחרי "על חטא" הקודם "ועל חטא - שחטאנו לפניך במאכל ובמשתה" ..

לקט סיפורים קצרים על בין אדם לחברו (סיפורי צדיקים ג)

ביקור חולים בעיוה"כ"פ

בערב יום כיפור אחד לאחר תפילת מנחה, עשו יחד הגה"צ רבי משה פינשטיין זצ"ל והרב לומנר זצ"ל את דרכם הביתה, והנה אומר לפתע רבי משה, הבה ניכנס לבקר את הרבי הזקן מבויאן זיע"א שהינו חולה ורתוק למיטתו, ערב יוה"כ"פ עתה ומן הסתם אין לאיש זמן לבקרו עתה, ואכן כן היה, בהיכנסם לחדרו של הרב מצאוהו שוכב במיטה בודד ואיש אינו לצידו. רבי משה ישב ושוחח עמו כאילו עמד לרשותו כל הזמן שבעולם, לבסוף קם ואיחל רפואה שלימה לצדיק הישיש, שפניו כבר העלו בינתיים חיוך, ברכו בשנה טובה ובחתימה טובה, והשנים המשיכו בדרכם.

היה זה בשנה אחת, בבית הכנסת חיכו לבואו של הרה"ק רבי משה ליב מסאסוב זיע"א לתפלת "כל נדרי" ולא בא, כשנמשך הדבר שעה ארוכה, אמרה לנפשה אחת הנשים שעמדה בעזרת הנשים, את תינוקי השארתי בבית לבדו בוכה, ארוץ ואראה מה שלומו. כאשר פתחה את הדלת נבהלה למראה עיניה, הרבי עמד ושיחק עם התינוק כדי שלא יבכה.

פעם כשהייתה מחלת חולירע שולטת בעיר וילנא, ציווה הגה"ק רבי ישראל מסלאנט זיע"א בערב יום כיפור, להביא לידיעת הציבור על ידי פרסום מודעות, שאסור לצום כדי לא להחליש את הגוף, שכן אז עלולה המחלה להתגבר חלילה, כשנודע לו כי המתפללים מהססים לציית לו, מה עשה רבי ישראל סאלאנטער, לאחר תפילת שחרית ביום הקדוש, עלה על הבימה, חילק למתפללים עוגות שהביא עמו, ואף הוא בעצמו בירך ברכת בורא מיני מזונות בקול רם, ואכל עוגה אחת לעיני העם, כי לדעתו היה מדובר בפיקוח נפש בשעת המגפה.

עוד מסופר על הגה"ק רבי ישראל סאלאנטער זיע"א, שפעם ראו אותו בערב יום הכיפורים כשהוא לוקח פטיש ועולה לעזרת הנשים, ומכניס את המסמרים אשר בלטו מן הספסלים, כדי שהנשים הבאות לבית הכנסת להתפלל לא יינזקו מהמסמרים הבולטים.

מסופר על הגה"ק ה"חתם סופר" זיע"א שפעם בערב יום כיפור קרא לבתו ואמר לה: לכי לקצה העיר ששם גר בחור יתום, ל"ע, ולכי לקצה אחר של העיר ששם גרה יתומה, ל"ע, ואמרי להם שאי"ה אחרי יום הכיפורים אני אשדך אותם. אמרה לו בתו: אבא, הרי אנו עומדים סמוך ל"כל נדרי" ועלינו ללכת לבית הכנסת. לאחר יום כפור אלך בעזרת השם. השיב לה ה"חתם סופר": בתי, אני צריך לקחת אתי את המצווה הזאת לבית הכנסת.

מתוך מכתבה של אישה גדולה - שרה שנירר (אם בישראל)

ב"ה קראקא ערב יום הכיפורים תרפ"ז.

ליקירתי, לאחותי ברוח! לפני התקדש יום הכיפורים אינני רוצה שיישאר איזה חוב רובץ עלי ... ברצוני לאחל לך 'גמר חתימה טובה' - טוב ! מובטחני כי המילה 'טוב' תפתיע אותך ולא תהא מובנת לך כאן. אולם הרבי המפורסם מצאנז"ה, דברי חיים, "איחל לאחד מחסידיו ברכה בלשון זו. שאלו החסיד מה משמעות תוספת ברכה זו, הרי אמרתם כבר 'גמר חתימה טובה'? השיבו הרבי: "כל מה שהקב"ה חותם לנו הוא טוב, ברם רוצה אני שיהיה כל כך טוב עד כי גם אנו נבין שזה טוב!"

במקום שבעלי תשובה עומדים (המאיר אור - יו"ח"כ)

מצד אחד ימים אלו הם ימי התרוממות, אבל מאידך, אם נחמיץ את ההזדמנות ולא נשוב בתשובה שלמה - יהיה זה הפסד גדול ומרובה, שהרי בעל התשובה זוכה למעלה מופלאה עד מאוד, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין צט ע"ב): "במקום שבעלי תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד".

והמגיד מדובנא ביאר מאמר חז"ל זה עפ"י משל: היה פעם עשיר גדול שנאות לחתן את בתו עם בנו של עני אחד, וזאת מאחר והבחור החתן היה עדין, בעל מידות טובות ותלמיד חכם מופלג. בזמן ה'תנאים' התנה העשיר עם מחותנו העני, שלכל הפחות יתפור לבנו החתן חליפות נאות, כי איך יביא את החתן לעיר, בין גדולי הארץ, ללא מלבושי כבוד? ואמנם, העני עמד בדיבורו, ועשה לבנו מלבושים נאים, ככל אשר הבטיח, וכבוא יום החתונה, בא העני על כל משפחתו למקום הגביר, והגביר עם כל פמלייתו, לבושים בגדי יקר ותפארת, הלכו להקביל את פני החתן.

ויהי כבואם לאכסניית משפחת העני, והנה פני המחותנים העניים עצובים מאוד. "מדוע? מה קרה לכם שאתם כה עצובים?" - שאל המחותן העשיר. "הנה, ראה בעצמך", ענה המחותן העני. "כאן, בבית המלון שהתאכסנו הלילה הייתה גניבה, תוכל לראות את הדלת השבורה, וכל ארגזינו עם בגדי החתן הנאים והמשובחים, הכל נגנב!" "אם לזאת דאגת, הפסק לדאוג ידידי. ראה תראה, מיד נתקן את המעוות" - ענה המחותן העשיר. מיד צווה על משרתיו, והם הביאו מן החנויות בגדים משובחים ומפוארים, תפורים ומדויקים לפי מידת החתן.

הכניסו את החתן והכלה בשמחה רבה לחופה, ובכל זאת העני עדין היה עצוב. ניגש אליו אחד מידידי העשיר, ואמר לו: "בעצם, לדעתי, כל הגניבה הייתה לטובתך" "לטובתי?!" - התפלא המחותן העני. "כן", השיב הידיד, "העניין הוא כך: אילו הייתם באים לבושים בבגדיכם אשר תפרתם לכם, ודאי שהעשיר ובני משפחתו היו מוצאים חסרונות בבגדים: זה קצר מדי, זה דק מדי, זה לא לפי האופנה האחרונה, ועוד אי אלו חסרונות. אך עכשיו,

שהעשיר בעצמו קנה את הבגדים, אין לו שום סיבה למצוא חסרונות, להיפך, עכשיו אני מבטיח לך שהכל יהא טוב ויפה!"

והנמשל: כשצדיק בא לעולם הבא, לעולם האמת, לבוש כולו בגדי יקר ותפארת - תורה, מצוות ומעשים טובים, מיד קמים עליו כל המקטרגים: "זו מצוה? זו תורה?" כמו שנאמר (קהלת ז, כ): "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", והקב"ה מדקדק עם צדיקיו כחוט השערה. אבל בעל התשובה, שהוא הולך ובוכה, מצטער ומתמרמר, על כל ימיו שהלכו לאיבוד - בוכה על הגניבה, הקב"ה מתנדב כביכול בכבודו ובעצמו להתקין לו בגדי תפארת: "גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כזכויות", ולבגדים כאלה, שהקב"ה עושה, אין שום חסרונות. ודאי שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד.

עם הנער הזה התפללתי

היה זה ליל "כל נדרי", הבעל שם טוב הקדוש זיע"א עמד בבית מדרשו, לבוש בקיטל ועטוף בטלית, והתכוון לתפילת יום הכיפורים. פתאום נראה כאילו צל עובר על פניו הקדושים, ניכר היה כי משהו מעיק על הבעש"ט, אך איש לא העז לשאול אותו על כך, את תפילת כל נדרי אמרו בכוונה גדולה, לאחריה לפני תפילת ערבית הכריזו על הפסקה קצרה, הבעש"ט עמד על עמדו שקוע בהרהוריו, עד שפתאום השתפך על שפתיו חיוך רחב, וראו עליו כי הוא מלא שמחה, וציווה להמשיך ולהתפלל תפילת ערבית. במוצאי יום כיפור היה הבעל שם טוב במצב רוח מרומם, והוא סיפר לתלמידיו את הסיפור הבא:

בכפר אחד היה גר פעם חוכר יהודי, הוא היה יהודי נעים הליכות ובעל האחוזה אשר החכיר לו את אדמותיו, העריכו מאד והתייחס אליו כאל ידיד אישי, חוכר זה נפטר פתאום ביום בהיר אחד והותיר אחריו אלמנה צעירה וילד קטן, לא עברו ימים מרובים עד שגם האלמנה נפטרה מרוב צער, והילד הקטן נותר יתום מאב ואם. בעל האחוזה שהיה כאמור ידידו של החוכר היהודי לקח עתה את היתום הקטן אליו, ילדים משלו לא היו לו והוא נקשר בעבותות האהבה אל הילד היהודי הקטן, בו טיפל כאילו היה בנו יחידו. כך עברו שנים אחדות הילד גדל בביתו של בעל האחוזה הנוצרי בעושר ומותרות, ולא ידע כלל על מוצאו היהודי.

פעם אחת כאשר שיחק עם ילדים אחרים שבאו עם הוריהם לביקור אצל בעל האחוזה, נפלה קטטה בניהם ואחד הילדים האורחים קרא לו שזיד (יהודי), באומרו כי הוא אינו בנו של בעל האחוזה, וממילא אינו אחד משלהם היות והוריו היו יהודים. הילד רץ מיד אל בעל האחוזה ושאלו לפשר הדבר, האם זה נכון מה שהילד אמר לו? מה זה אכפת לך בני מה שילד קטן מדבר? ניסה בעל האחוזה להרגיעו ולהסיח את דעתו, אתה הלא יודע כי אני אוהב אותך כאילו הייתה בני יחיד, ואני גם קבעתי אותך כיורשי היחיד, לכשתגדל יעבור כל אשר לי, כסף וזהב, שדות וכרמים, הכל יעבור לרשותך.

הילד, שכאן נקרא לו יוסלה, ביקש את בעל האחוזה שיספר לו קצת על הוריו, מי הם היו? ומה היו מעשיהם? ובעל האחוזה סיפר לו, כי הוריו היו אנשים ישרים, יהודים חרדים שנמנו על ידידיו הטובים, אולם הוא הוסיף, כי הם היו ענים מרודים ולא השאירו לך דבר מלבד איזה ספר ישן ושקיק בלוי ומיושן. יוסלה ביקש לראות את הדברים שהוריו השאירו עבורו, ובעל האחוזה ששמר על הדברים כעל מזכרת, הראה לו שקיק שלטלית ישן נושן, וספר עבה שהיה מחזור של הימים הנוראים, יוסלה פתח את המחזור אולם הוא לא ידע לקרוא בו מלה אחת, הוא גם לא ידע למה משמש השקיק, למרות זאת הוא ביקש מבעל האחוזה שייתן לי את הדברים הללו, ולאחר שמבוקשו ניתן לו הוא שמר על המחזור והשקיק מכל משמר, והם היו בעיניו מבלי לדעת למה ומדוע כמשהו קדוש שיש לנהוג בו כבוד.

עברו ימים אחדים, ויוסלה יצא לטיל בכפר, בהלכו אנה ואנה, הוא ראה יהודים אורזים חפציהם ומתכונים לנסיעה, אתם נוסעים אולי ליריד? שאל אותם יוסלה שנחשב על ידי תושבי הכפר הגויים כבנו של בעל האחוזה, "לא" השיבו לו היהודים הפעם אין אנו נוסעים ליריד, אנו נוסעים לראש השנה לעיר הסמוכה כדי שנוכל להתפלל יחד עם כל היהודים, מה זה ראש השנה? שאל אותם הילד, והיהודים סיפרו לו כי ראש השנה הנו יום הדין, בו מבקשים היהודים מהקדוש ברוך הוא שייתן להם שנה טובה ומתוקה, בגשמיות וברוחניות, היהודים הסתכלו על יוסלה בעיניים מהן ניבט העצב והשתתפו בצערו, יוסלה הרגיש בעליל כי היהודים מרחמים עליו, אולם הם פחדו מבעל האחוזה, ועל כן לא יכלו לומר לו יותר.

בלב בלתי שקט חזר הילד לבית בעל האחוזה, הוא לא מצא לעצמו מנוח, משהו טמיר ונסתר משך אותו אל היהודים, הלא יהודי הנהו. בלילה ההוא הוא חלם חלום בו ראה את אביו המנוח שאמר לו: "יוסלה בני הלא אתה יהודי, לך לבית הכנסת להתפלל יחד עם כל היהודים והשם יתברך יאזין לתפילתך". הילד לא ידע מה לעשות עם עצמו, החלום לא עזב אותו, במשך כל היום הסתובב סהרורי מבלי יכולת להחליט מה לעשות. בלילה הוא שוב חלם חלום והפעם באה אליו אמו בחלום ואמרה לו: "בני יקירי, אתה הלא יהודי, מקומך בין אחיך היהודים ולא בביתו של בעל האחוזה הנוצרי. היום הוא ראש השנה בעולם כולו, עזוב את הבית המפואר בו אתה נמצא בעל כורחך, ולך אל אחיך היהודים, עדין אינו מאוחר מידי".

עצוב ומדוכה הסתובב יוסלה למחרת היום ולא מצא לעצמו מקום בטירת בעל האחוזה, למזלו נסע בעל האחוזה לציד ונעדר מביתו, כך שיכול היה להרהר כל היום בחלומות המוזרים שפקדו אותו, מבלי שאיש יפריע לו בכך, משהו פנימי משך אותו לעיר, אל אחיו היהודים, משהו שהוא בעצמו לא ידע את טיבו. הוא לא יכול היה להחזיק מעמד יותר, ובהחלטה נחושה לקח את שקיק הטלית ובו המחזור שקיבל ירושה מאביו, ויצא לדרך אל הבלתי נודע. ימים אחדים הוא נדד בדרכים עד שהגיע לעיר הגדולה, שם שאל איפה בית הכנסת היהודי? יהודים טובים קיבלו אותו בסבר פנים יפות והסבירו לו איך

להגיע לבית הכנסת. יוסלה הגיע לבית הכנסת לפנות ערב, עייף, ושבור ורצוף, היה זה ליל יום כיפור, בעת תפילת "כל נדרי". היהודים בבית הכנסת עמדו עטופים לבנים והתפללו בכוונה ובדבקות, הנער היהודי האזין לתפילות של בעל התפילה והמתפללים והן נגעו ללבו, גם לבו הצעיר רצה להשתפך בתפילה מתוקה לפני בורא כל עולמים, אולם הוא לא ידע איך מתפללים. כאב הלב של יוסלה היהודי התועה והיתום קרע שחקים.

גם אותי, המשיך הבעש"ט הקדוש את סיפורו אפף צער גדול על גורלו של הנער היהודי, וחששתי שמא יתערב השטן וינסה להשפיע על הנער המסכן לברוח מבית המדרש בבהלה, ויאבד ח"ו לכלל ישראל. התעמקתי בתפילה לפני ריבון כל העולמים שלא ידח ממנו ידח, שירחם על נשמה יהודית זו שיזכה לחזור לחיק אחיו בני ישראל. והקדוש ברוך הוא הבוחן לבבות בדין, היה בעזרו ופתאום פתח הנער את המחזור אשר הביא אתו בשקיק שאביו השאיר לו למזכרת יהודית, פתח אותו באמצע ואמר בלב נשבר ונדכה: "ריבונו של עולם, איני יודע מה להתפלל ואיך להתפלל, מה לומר ומה לבקש, הא לך אבינו שבשמים את כל המחזור כולו, ויהי רצון מלפניך כאילו התפללתי כמו שצריך. באומרו זאת שיקע יוסלה את פניו במחזור הפתוח ודמעות רותחות פרצו מעיניו.

דמעות עמדו בעיני התלמידים משסים הבעש"ט את סיפורו, ומעת לעת בשעת התפילה שעה שנזכרו בקורותיו של הנער היהודי התועה, שהגיע אל המנוחה ואל הנחלה, הרהרו: ריבונו של עולם, הרי אנו לפניך כאותו נער תועה, וכי יודעים אנו כיצד להתפלל וכיצד לכוון את הכוונות הטהורות של התפילות? הא לך אבינו שבשמים את כל הסידור, בו מצויות כבר כל התפילות וכל הכוונות. קבל תפילותינו הבאות מעומק הלב ומלב נשבר, ותן לנו שנה טובה ומבורכת גמר חתימה טובה.

נחת מבניך (לחמי לאישי, עלון 115)

פעם התפלל המגיד ממעזריץ' ש"ץ במוסף יוה"כ, ובאמצע התפילה נשתתק למשך זמן ארוך. הציבור הבינו כי לא דבר פשוט בכך. כעבור זמן התעורר המגיד בשמחה וסיים תפילתו. במוצאי היום שאלו רבי זאב קיצעס מה אירע במוסף? ענה המגיד: ראיתי שהקטגור עדיין חזק מאוד, עד שנסתם פיו משום מעשה שהיה: אישה אחת בעירנו ילדה בן כשהייתה בגיל 50, והבן יקר מאוד בעיניה. כשהלכה לבית-הכנסת השאירה אותו עם המטפלת, ובשעת המוסף הלכה להניק אותו, וכשישבה והניקה אותו והשתעשעה בו אמרה: רבש"ע, במה אוכל להודות לך על הילד שננתת לי? – אאחל לך אפוא שתהיה לך נחת מבניך כשם שיש לי נחת מבני ...

עזוב אותנו, הוא ילד "בן אדמה"

בכמה קהילות ישראל נהגו לומר פיוט מיוחד ביום כיפור. מחבר הפיוט הוא אחד מגדולי רבותינו הראשונים - רבי אברהם אבן עזרא, שחי לפני 900 שנה. הרעיון המרכזי בתוכחתו של רבי אברהם הוא שיש מעין דו-שיח סמוי כשצד אחד מנסה תמיד ללמד זכות על הילד מדוע אינו הולך בדרך ה'.

כשהוא בן חמש - הוא תינוק, מה אתה רוצה ממנו.

הילד כבר בן עשר - מה הלחץ, יבואו ימים שיקבל תוכחת. אין צורך להלחץ אותו כבר כעת. כך עוברות השנים והוא מגיע לגיל עשרים. גם בגיל זה יש עיסוקים ועניינים שטורדים את רוחו ו"הגיוני שלא יוכל כעת לעבוד את ה' ולשפר את מעשיו. הוא כעת בשלב השידוכים, צריך למצוא אישה ולהתחתן אתה. וכך בגיל שלושים הוא מוצא את עצמו נשוי ועול הפרנסה מוטל על צווארו. אז עם כל הרצון הטוב (נו, נו) אין זמן לצרכי דת כרגע.

טוב. שעון החול רץ ומגיעים לגיל ארבעים. מה עכשיו? מסתבר שיצר הרע מאוד יצירתי וגם כעת יש לו רעיון מבריק. הוא עסוק עם חברים. מעמדו הכלכלי מבוסס ויש לו זמן ליצור חיי חברה. מה רע?

כשהוא בן חמישים הוא כבר מתחיל להריח את הסוף, אך זה לא מבלבל אותו. הוא עדיין מתעקש לחשוב שהוא צעיר, באופן כזה או אחר. והוא מדחיק את המחשבות שעולות לו. כך ממשיך מידוענו להזדקן, אך כיון שהרגיל עצמו במהלך שנות חייו לשטויות קשה לו להשתחרר מהם גם כאשר הוא רואה שימיו קצרים.

הנה הוא מגיע לגיל שישים, שבעים ושמונים והוא כבר הופך להיות מעמסה על קרוביו ועדיין לא קולט שאוטוטו הוא מוסר דין וחשבון למי שברא את העולם ואותו.

רבי אברהם פותח את הפיוט במילים: "בן אַדְמָה יִזְכַּר בְּמוֹלְדָתוֹ. כִּי לָעֵת קָץ יָשׁוּב לְיִוִלְדָתוֹ". אדם צריך לזכור שהוא "בן אדמה" - עפר מן האדמה. ממנה בא ואליה ישוב. אם יתבונן באופן הזה כבר מעת לידתו יצליח לסגל לעצמו מצוות ומעשים טובים ולנצל את הזמן. אם יעביר את ימיו בהנאות ובילויים אשר לא יועילו ולא יצילו - מה יקח אתו לדרך הרחוקה של עולם הנצח הרוחני???

רבנו מסיים את הפיוט במילים: "כִּי אַחֲרֵי זֹאת כָּמֵת יִהְיֶה נְחֻשָּׁב. אֲשֶׁרֵי אִישׁ אֲשֶׁר נְחֻשָּׁב לְגַר תּוֹשָׁב. אֵין בְּלָבוֹ רַעְיוֹן וְלֹא מַחְשָׁב. רַק לְאַחֲרֵית נַפְשׁוֹ וּמִשְׁכַּרְתּוֹ".

בקיצור, החיים עוברים. אדם דואג לחיי העולם הזה פתאום מגלה שהעולם עבר מול פניו בלי שירגיש. אך אם יעסוק בהכנה לקראת העולם הבא ויזכור שהעולם הזה אינו אלא מעבר הוא יספיק לתקן את עצמו, לשפר את מעשיו ולאסוף תורה ומצוות.

כל נדרי

מסופר: כאשר נכנס פעם הרה"ק רבי זושא מהאניפולי זיע"א לביהמ"ד לכל נדרי וראה באיזו חמימות ושבירת הלב אומר הציבור את תפילת הווידוי כשעיניהם שופכות דמעות ממש, ניגש אל ארון הקודש, נשא את עיניו אל השמים ואמר: רבש"ע: בשביל זה לבד כדאי היו שיחטאו היהודים, כדי שיתפללו עכשיו לפניך בהתלהבות ובחמימות כזאת, שכן אילו לא חטאו, היכן ומתי הייתה שומע תפילות נלבבות ונלהבות כאלה.

'כל נדרי' מרגש בערבות סיביר... (הרב שלמה קרליבך זצ"ל)

זהו סיפור אמתי של ניצול שואה שחזר מסיביר, ממחנות העבודה הקשים שהאכזריות בה הייתה ידועה לכל מי שהיה שם.

זהו סיפור על תפילת 'כל נדרי' מיוחדת באחד המקומות הכי קרים בעולם, אך בלב חם של יהודי. הדרך היחידה להינצל הייתה להפסיק לחשוב ולהרגיש כמו בן אדם, ולהתנהג כמו רובוט.

5 שנים אני נמצא במחנה הארור הזה. יום אחד, בפקודה מיוחדת מאת 'החלונות הגבוהים', הוחלט להחליף את השבויים בין ה 2 מחנות. השומרים הובילו אותנו האסירים, בצעידה מפרכת בקור המקפיא של סיביר, בימים בהם ירד שלג ללא הפסקה, בלי אוכל ושתייה. אחרי 10 ימים החליטו השומרים שעלינו לצעוד במעגל כדי שלא נקפא למוות. צעדנו במעגל גדול כל אסירי המחנה שלי וכמה מטרים לידינו צעדו גם האסירים מהמחנה השני.

פתאום חבר לא יהודי אומר לי: "תקשיב לי ואל תסתובב. בין האסירים של המחנה השני יש יהודי כמוך וגם הוא לא ראה יהודי שנים. והוא אומר שהוא חייב לדבר אתך דווקא עכשיו. ולא אכפת לו אם יירו בשניכם כי בכל מקרה כולנו נמות כאן". ואז אותו אסיר הצטרף למעגל שלנו, כאילו היה אחד מאתנו זה שנים. כל כך שמחתי לראות אותו עד שהפסקתי לרגע לצעוד. "אתה יודע כמה זמן לא ראיתי יהודי?" שאל אותי. "גם אני לא ראיתי יהודי כבר הרבה שנים" עניתי, ומיד שאלתי אותו אם יש משהו מיוחד הערב שהוא כ"כ רצה לדבר איתי עליו. "אינך יודע שעכשיו ליל כיפור?" שאל בתמיהה.

"מעולם לא הייתי דתי. אמנם בליל כיפור הייתי הולך לבית הכנסת עם סבי, אבל אני לא זוכר הרבה" השבתי. "דע לך, כי אבי היה חזן בקישינב, והייתי לפעמים שר אתו בבית הכנסת, ובעיקר אני זוכר את הניגון של "כל נדרי". ביקשתי ממנו שישיר לי קטע מהתפילה והוא אכן התחיל לשיר. חשבתי שאני יודע מה זה קול יפה, אבל כל מה שהכרתי לא התקרב לקולו של האיש הזה מקישינב. תוך כדי השירה שלו קרה משהו לא יאמן: האסירים משני המחנות שמעו את הניגון, החלו להתקרב וכולם התחילו לשיר ולזמזם בהרמוניה ביחד.

הסתכלתי סביבי: כל השומרים הורידו את הרובים שלהם. זה היה מחזה לא מהעולם הזה, כמו אחרי ביאת המשיח... עמדנו שם ושרנו, והרגשנו פתאום כאילו אנחנו כבר לא במחנות ריכוז בסיביר ושנחנו עומדים ליד בית המקדש בירושלים. אך דבר אחד הדאיג אותי: מה קרה למפקד? הוא היה איש אכזרי במיוחד ועבורו להרוג היה דבר של מה בכך. לא יכולתי להבין כיצד יתכן ששברנו את המעגלים, עברנו על כל ההוראות והוא לא מתערב?!

פתאום הרגשתי יד רכה נחה על כתפי. הסתכלתי לאחור וראיתי את מפקד השומרים. לא האמנתי למראה עיניי: עיניו היו אדומות מדמעות והוא התחיל לדבר אלי כדבר איש אל רעהו", אף אחד כאן לא יודע שאני יהודי. כשהייתי צעיר רציתי להיות כוכב אופרה, אבל איכשהו התגלגלתי לחברה הלא נכונה והתחלתי לגנוב. עכשיו אני כאן, שומר בסיביר, ומשהו בתוכי כבר מת מזמן. האדם שהייתי פעם כבר לא חי, אך כששמע אתכם שרים את 'כל נדרי' הכל חזר אלי" הוא שתק לרגע, מנסה לעצור את הדמעות שחונקות את גרונו. ואז, הוא פנה אלי ושאל "אני יכול להצטרף לשירה שלכם"?

חשבתי שלאותו אסיר מקישינב היה את הקול הכי יפה בעולם, אך זה היה כאין וכאפס לעומת הקול של מפקד השומרים. קולו החזק והעמוק שחשמל את כולם. כשהם סיימו לשיר 'כל נדרי' כמה פעמים אמר לי מפקד השומרים: "אני יודע שתזכה להגיע לארץ ישראל. אני מבקש ממך משהו, תברך אותי שגם אני אזכה". ובכל פעם שאני מגיע לכותל אני נזכר בו ומחפש סביבי, אולי גם הוא, מפקד השומרים, זכה להגיע לכאן...

'כל נדרי' על המים (סיפורו של הרב אליעזר ננס, על-פי הספר 'האיש שלא נכנע')

כשהתקרב יום הכיפורים, החלה הדאגה לכרסם בליבי. על תפילה בבית כנסת לא היה אפשר אפילו לחלום. אני אסיר במחנה כפייה בסיביר, עונש על פעילות למען היהדות. מנהלי העבודה מעמיסים עלינו עבודות פרך, שבעה ימים בשבוע. אבל לפחות שאצליח להימנע מחילול היום הקדוש.

עובדת היותי 'סרבן' עבודה בשבתות וחגים כבר הייתה ידועה למפקדים, והללו עקבו אחריי בשבע עיניים. הייתי שמח לבלות את החג בצינוק, ובלבד שלא איאלץ לצאת לעבודה. אפשרות אחת הייתה לשהות בחדר המטאטאים, שהיה רחוק מן העין, אולם גם שם עבדו ביצירת מטאטאים, ושהייתי במקום בבטלה הייתה נתפסת מיד כחריגה. הוגעתי את מוחי בחיפוש אחר מוצא, והעליתי חרס בידי.

בערב יום הכיפורים, כאשר נערכנו לצאת לעבודה היומית, הבחין הבריגדיר (הממונה על הבריגדה, קבוצת הפועלים) שפניי נפולות. "מה קרה לך?", שאל אותי. החלטתי לחלוק עמו את מצוקתי. למשמע הדברים האדימו פניו מכעס. הוא הביט בי בעיניים מזרות אימה, וכמעט הרים עליי את ידו להכותני. "למה לא אמרת לי זאת קודם לכן?", סינן בטרוניה. "וכי אני צריך לזכור את החג שלך? הרי זה היום הקדוש לכם! זכורני שבילדותי ביליתי בביתו של יהודי, יעקב רימר שמו, שעשה את כל הלילה בבית הכנסת! למה שתקת?". כעבור כמה רגעים התקררה דעתו. "טוב, עליי לעשות משהו בעבורך, לא אטוש אותך", הבטיח.

עם הגיענו למקום העבודה חילק הבריגדיר את האסירים לעבודותיהם, ואז הורה לי: "בוא עמי!". צעדנו יחד עד שהגענו למבנה שבנייתו טרם הושלמה. הבריגדיר הכניסני פנימה והוביל אותי למרתף חשוך, שקרקעיתו הייתה מלאה מים בגובה של מטר מן הרצפה. מתוך המים בצבצו בולי עץ גבוהים, שהתנשאו לגובה מטר מעל פני המים. מדי פעם בפעם

צנחו אבנים קטנות מן התקרה אל תוך המים. החשכה הייתה מוחלטת, ונאלצנו להמתין עד שעיינינו החלו לראות משהו. "עלה על אחת הקורות", הורה לי הבריגדיר, "אך היזהר שלא להתנועע בעת תפילתך, כי אז תיפול למים העמוקים. בטוח אני שבזכות דבקותך באמונתך א-לוקיך ישמור אותך שלא יקרה לך מאומה. המתן כאן ואל תצא עד שאשוב".

נותרתי לבדי במרתף החשוך. קשה היה מאוד לשמור על איזון בעמדי על בול העץ, שקוטרו כשלושים סנטימטרים. דילגתי אפוא מבול עץ אחד למשנהו, עד שהגעתי לעץ אחד שהיה סמוך לקיר, וכך יכולתי להישען בגבי על כותל המרתף. זו הייתה בחירה נבונה, שכן כאן לא נפלו אבנים רבות. הדילוגים והשמירה על שיווי המשקל עייפו אותי מאוד, וכעת היה עליי לנוח מעט ולצבור כוח. כשהתאוששתי, התחלתי להתכונן לתפילת 'כל נדרי'. עמדתי להתפלל כשאני מודע לסכנה הגדולה המרחפת על ראשי. תזוזה חדה מדי – ואפול למים. בתוך כך עלול מישהו להבחין בהיעדרותי ואם יפתחו חיפושים וימצאוני, עלול אני להיענש בעונש מוות. קולות האבנים הפוגעות במים התערבו עם קול בכיי שלי, וכך פתחתי ב'כל נדרי'.

אחרי התפילה התחלתי לומר פרקי תהילים. הזמן החולף נדמה בעיניי כנצח. הישיבה על בול עץ במרתף האפל הייתה קשה ומפרכת. באשמורת הבוקר שמעתי פתאום את קולו של הבריגדיר: "היכן אתה? צא!". למשמע קולו חשתי כאילו התעוררתי משינה, אף שלא עצמתי עין. הדריכות הגדולה התפוגגה, וחולשה גדולה נמסכה בגופי. לא הייתי מסוגל למצוא את דרכי החוצה בעלטה, והבריגדיר נאלץ להביא שני שקי מלט גדולים ולהצית אותם. לאורם הצלחתי לאזור את כוחותיי האחרונים ולדלג מן המרתף המסוכן. התקשיתי להתייבב על רגליי הרועדות. הבריגדיר תמך בי. הבחנתי שבעינינו נוצצות דמעות. חשבתי לעצמי: 'ריבוננו של עולם! אילו ניסים חוויתי בלילה הזה... זכיתי שלא לחלל את קדושת היום, ואף התאפשר לי להתפלל בשקט. ניצלתי מטביעה במים העכורים, וכעת אני מבחין בדמעות בעיניו של הבריגדיר הזה... הלוא דיי היה להזכיר את שמו של האיש כדי להטיל אימה ופחד על כל האסירים, ואף שלטונות המחנה נזהרו מפניו. הוא כבר שלח כמה וכמה בני-אדם לעולם האמת. והנה הוא בוכה בראותו את מצבי בליל יום הכיפורים!'. הבריגדיר היה נרגש. הוא חיבק אותי בחוזקה. "אנא, סלח לי", אמר בדמעות. "לא היה לי שום פתרון אחר היכן להסתיר אותך. כעת מאמין אני שא-לוקים ריחם עליך".

בהגיעי לצריפי נפלתי מרוב תשישות. הבריגדיר הורה מיד לאחד האסירים לסייע לי להחליף את בגדיי הרטובים. השכיבו אותי במיטה, כיסוני בשמיכות והזמינו רופא. הוא הזריק לי תרופה חזקה והנפיק בעבורי אישור למנוחה של יומיים במיטתי. לא היה מאושר ממני: כעת יכולתי להתפלל בשקט ובמנוחת הדעת!

האם ידחה העולה-חדש את הברית כדי שיוכל לצום ביום הכיפורים? (והערב נא)

שאלה חמורה ביותר הגיעה לשולחנו של מו"ר הגאון יצחק זילברשטיין שליט"א, בערב יום הכיפורים, ומעשה שהיה כך היה:

עולה חדש מברית המועצות, החל לחזור למקורות וללמוד אודות יהדותו, עד שזכה להתקרב לשמירת התורה והמצוות. והנה, יממה אחת לפני יום הכיפורים, מגלה הבחור כי הינו ערל, רח"ל. התברר שאביו המומר, שגידלו על ברכי הקומוניזם, לא הכניסו בבריתו של אברהם אבינו, ואותו 'תינוק שנשבה' לא ידע מכך כלל עד עתה. מיהר הבחור ופנה לרופא-מוהל ירא שמים, וביקש שימולו בהקדם, "אנא, מהר נא והסר את הערלה הטמאה מבשרי. אני מוכן לשלם כל סכום שבעולם, ובלבד שלא אכנס ליום הקדוש בעוד הערלה דבוקה בי!...". אולם המוהל לא הסכים למוהלו לאלתר. "ראה נא יקירי", אמר, "במידה ואמול אותך היום, אתה תחשב ל'חולה מסוכן', מכיוון שברית מילה בגילך כרוכה בסבל רב, וממילא לא תוכל להתענות ביום הכיפורים. לכן, חוכך אני בדעתי שאולי כדאי להמתין עד לאחר יום הכיפורים, ואז לקיים את מצוות המילה... כדאי אפוא שתשטח את הנידון בפני חכמי ההלכה - היאך יש לנהוג במקרה שכזה?"

מיהר העולה חדש ובא לבית מו"ר, ונפשו בשאלתו: "האם אקיים את הברית עכשיו, ואז אצטרך לאכול ביום הכיפורים, או שמא עדיף לדחות את הברית לאחר יום הכיפורים כדי שאוכל לצום?...?"

השיב מו"ר שליט"א: הצגנו את השאלה לפני מורי חמי, מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל, והשיב מרן: לא כתוב לגבי יום הכיפורים "שמור" ו"זכור", כמו שכתוב בשבת. כלומר, בנוגע לשבת צריך האדם לדאוג ולשמור שלא יבוא לידי חילול שבת כבר מיום רביעי, אבל ביום הכיפורים לא נאמרה הלכה כזו. לפיכך, יש להורות לבחור שיקיים את מצוות ברית המילה, אף על פי שיצטרך לאכול ויצטרכו לחלל עליו את יום הכיפורים!

מחילה מיתום (פניני עין חמד, גליון 501)

במשך שנים רבות היה הצדיק רבי שלום שבדרון זצ"ל חזן בתפילות בימי ראש השנה ויום הכיפורים בישיבת "חברון" – שבירושלים, בית המדרש היה תמיד מלא מפה לפה, והרב היה מתפלל מתוך דבקות מיוחדת, ואף בוגרי הישיבה השתדלו לבוא בימים אלו להתפלל בהיכל הישיבה.

שנה אחת, בעת תפילת המוסף בראש השנה, הסתובב ילד קטן כבן שלוש ליד ארון הקודש. ובעיצומו של היום הקדוש עלה וירד, קפץ במדרגות והפריע לרב בתפלתו, הרב סימן לילד באצבעו במבע פנים תקיף שיעזוב את המקום, הילד עזב את המקום ונפגע. לאחר התפילה ניגש אחד התלמידים לרב ואמר לו: "רבי, היודעים אתם, ילד זה שקפץ והפריע, יתום הוא".

הרב שבדרון נבהל "אוי, אוי, מה עשיתי הלא פגעתי והעלבתי ילד יתום!" (שכן יתום פגיעתו חמורה ולבקש מחילה מילד קטן אינו מועיל עד שיעשה בר-מצווה), ובגיל כזה מה אעשה? הלא ביקשתי ממנו שיזוז, כי פחדתי שמא גופו אינו נקי (כי אז אין להתפלל לידו), אך לדאבוני גרמתי לו צער רב". לאחר דקות ארוכות של צער ומחשבה, פנה לתלמיד ואמר: "אני ממנה אותך שליח לבקש ממנו מחילה, לא כעת אלא בבר מצווה שלו", הרב המשיך ואמר לתלמיד: "הלא אתה מטפל בו, והנך בקשר עם משפחתו, אני איני מכיר אותם, ולא ברור, אם אדע מזה ויזמינו אותי לבר מצווה, ובכלל מי יודע אם אחיה עד אז... אם כן, ממנה אני אותך שליח לבקש את סליחת הילד, כאשר יגיע לגיל בר מצווה ויהיה כבר בגיל בו הוא ראוי למחול."

בשנה הבאה בעת התפילה, הבחין הרב בילד, וסימן לו לבוא אליו, הוא הושיבו על ידו, ליטפו והקדיש לו תשומת לב רבה כדי לפייסו ולגרום לו שמחה. חלפו כעשר שנים, ויום אחד הופיע התלמיד בבית הרב שבדרון: "היום הבר - מצווה של אותו הילד", הוא מספר, "והנני מתכוון לקיים את שליחותו של הרב מלפני עשר שנים!". הרב היה כבר זקן מאד, אך בזריזות רבה ניגש לארון הספרים, הוציא משם ספר ורשם עליו הקדשה חמה לחתן הבר מצווה, וביקש מהתלמיד למסור לו את הספר ולבקש ממנו מחילה בשמו.

"ספרי חיים ומתים לפניך היום נפתחים" ... (אור דניאל)

בתפילת יום הכיפורים, לפני חזרת הש"ץ, אומר החזן: "ה', ספרי חיים ומתים לפניך נפתחים." היום, ריבוננו - של - עולם, אתה דן אותנו ופותח לנו את הספרים כדי לבדוק מעשינו. מילא, כאשר אנו חיים יש על מה לדון אותנו, לחייב אותנו או לזכותנו בדין, אך המתים מדוע פותחים שוב את פנקסיהם ודנים אותם מחדש? הרי כבר דנו אותם בשנה שעברה! אלא ניתן לבאר, כי אכן דנים את המתים כל שנה מחדש, וזאת בגלל הבנים שהם השאירו בעולם הזה. כל שנה מחדש בודקים בשמי עליון מי הם הילדים "ממשיכי דרכו של האדם", ועל פי מעשיהם ניתן להצילו בעולמות עליונים. אם כן, כמה חשוב שלאדם יהיו בנים ממשיכי דרכו, שיהא מי שיאמר אחריו קדיש, שיהיו בנים שימשיכו בדרך התורה והמצוות. וזו חובתו של האב בבניו, הוא מצווה על כך כמו שכתוב: "ולמדתם אותם את בניכם". זהו ציווי!

בספר "כזה ראה וחנוך" מומחשים הדברים ביתר שאת: אדם אשר הניח אחריו בן כמותו... אדם שכזה - ראוי גם לאחר פטירתו להמשך עליה, להוספת זכויות בכל שעה ושעה, וזאת בעקבות מעשיו של בנו אשר נזקפים לזכות החינוך שהעניק לו! כאשר בנו של האדם מקיים מצוות כאן בעולם הזה - הרי שבכך הוא מוסיף על זכויותיו של אביו בעולם הזה, שכן זכויות אלו הנך בגדר "פירות" מעשיו הטובים של האב עצמו, פירות החינוך אשר העניק לבנו בחיי חיותו! נמצא אפוא, כי אב אשר העניק לבנו חינוך ראוי, והבן ממשיך וצועד בדרך אותה התווה לו אביו - הרי שהאב אינו במדרגות "עומד", אלא במדרגת "מהלך", שהרי מהלך הוא בכל שעה ושעה ממדרגה למדרגה בזכות מעשיו הטובים של בנו!

בהקשר זה, דומה כי מן הראוי להביא את הסיפור הבא אודות צוואתו של רבי יהודה לייב מייזליק זצ"ל לבתו היחידה, צוואה בה ממשיל הוא את שלשלת הדורות במשל נפלא אשר ממחיש היטב את תורף דברינו. את הסיפור אודות צוואה זו סיפר הקדוש הרב אליעזר וויספיץ זצ"ל הי"ד, אשר ניספה בפיגוע הרצחני בדרכו לכותל המערבי – חודשים ספורים בטרם פטירתו, במסיבת בת – המצווה לבתו היחידה. הסיפור, אשר משמעותו התבררה לאחר זמן כצוואתו של האב לבתו, מופלא ביותר והרקע העומד מאחוריו מעניק לו ממד עמוק שבעתיים.

וכך אמר הרב מייזליק לבתו ביום מן הימים, כאשר הזדמן לו לנהל עמה שיחה מעמיקה ברוגע ובשלווה בעת טיול שערכו בשיט על גבי נהר הדנייפר שברוסיה: "בתי היקרה, אינני מרגיש שיש צורך לצוותך שתשמרי שבת לאחר מותי, שתאכלי כשר וכדומה. זו אינה הצוואה שלי – אלא ציווי הבורא בו מצווים אנו ועומדים מהיום בו עמדו רגלי אבותינו על יד הר סיני! יודע אני כי ההכרה בחובתנו למלא אחר ציווי של אבינו שבשמים – מושרשת עמוק בתודעתך, ואין לי כל חשש שלאחר מותי תחול אצלך התרופפות בשמירת המצוות. "אולם דבר אחד ברצוני לבקש ממך. מבקש אני, שתשתדלי להתנהג בצורה כזאת שכל מי שיפגוש בך בכל מקום – יראה עליך באצבעו ויאמר: 'הנה זאת בתו של ר' יהודה לייב מייזליק! ... זאת תהיה המצבה הנצחית שלי, וכך בכל תנועה מתנועותיך יהיה משום המשכיות לשמי גם לאחר שאעזוב את העולם הזה! "אין לי בן שיאמר אחרי קדיש, אין לי בן שיישא את שמי, אולם אם תמלאי את בקשתי – הרי שאת תהיי ה'קדיש' שלי, ואת תמשיכי את שמי כאשר יכירו הכל כי בתי את!"

"ברצוני שתדעי", – הוסיף הרב מייזליק ואמר לבתו – "שכבר אמרו חז"ל כי 'ברא מזכה אבא' – הבן מזכה את האב. אם יש לרשע בן צדיק – הבן הזה מוציא אותו מהגיהנום, ואני סמוך ובטוח שבזכות התנהגותך המופתית ומעשיך הטובים אנצל מגיהנום ואזכה להתענג בגן העדן! לכן אני מבקש ממך, שלא תעשי דברים שבגינם יוציאו אותי מגן עדן. וככל שתשתדלי יותר להתנהג כראוי לבת ישראל כשרה ולבתו של לייב מייזליק – תעלה נשמתו למדור יותר עליון ויותר קרוב לשכינה הקדושה. ואם יתנכל אליך היצר וינסה להדיחך – אל תתפתי לשמוע לו. זכרי, כי אם ח"ו תילכדי ברשתו – עלול כל עמלי שעמלתי כל חיי לרדת לטמיון, ח"ו! "הבה ואמשול לך משל בעניין זה" – הטעים הרב מייזליק: "הנה את רואה את הגשר הזה, הנטוי מעל נהר הדנייפר?" – שאל בהצביעו על גשר איתן אשר מתוח היה מגדתו האחת של הנחל אל גדתו השנייה – "ובכן, מאות אנשים עסקו בבנייתו: מהנדסים, טכנאים ופועלים רבים השקיעו עמל רב עד שראוהו גמור ומושלם. משנסתיימה מלאכת הבניה, והגשר נמסר לממשלה שהזמינה אותו – הגיש הקבלן את חשבון ההוצאות עבור הקמת הגשר, אולם לפני שמאשרים את התשלום עבור גשר שכזה – עורכים לו מבחן חוזק, בכדי לוודא שהגשר מסוגל לשאת את כובד המשאות והתנועה העתידה לעבור עליו. "וכיצד מבצעים את המבחן? פשוט מאוד... מעבירים על הגשר כארבעים קרונות עמוסים, והיה אם עברו הקרונות בשלום – הרי שהגשר עבר את המבחן בהצלחה, ואז יקבלו כל העובדים את שכרם, וישמחו בעמלם. "ובכן, התחילו להעביר את הקרונות בזה

אחר זה. הקבלן והעובדים הרבים עומדים צפופים ומתוחים. וליבם פועם בעוז: היעמד הגשר במבחן והם יקבלו את שכר מאמצם העצום, ומלבדו אף תהילה ומוניטין – או שמא חלילה לא?

קרונ אחר קרון עובר, כאשר כל קרון העובר בשלום – גורם אושר לפועלים ולמהנדסים הצופים בו, ומגביר את קצב פעימות ליבם. והנה עברו עשרה קרונות, ועוד עשרה, וכבר שלושים קרונות חלפו על פני הגשר, שלושים ואחד וכך הלאה. "והנה כבר עולה על הגשר הקרון הארבעים, האחרון שבשיירת הקרונות. המתח עולה, ואזי לפתע. שוד ושבר... כשהקרון האחרון הגיע לאמצע הגשר – קרס הוא תחתיו בשאון אדיר, וסחף עמו את כל הקרונות אל מי הנהר... כל עמלם של המהנדסים, של הטכנאים ושל הפועלים – ירד למצולות. ברגע אחד איבדו את כל שכרם ותהילתם, ובמקום לצאת זורי דפנה על ראשם – כבשו פניהם בקרקע בבושה.

"זהו המשל!" – הבהיר הרב מייזליק, והמשיך: הנמשל מרמז לגשר הדורות, הנמשך מאברהם אבינו עד דורנו אנו. אבותינו ואבות אבותינו עברו בשלום את גשר החיים, עמדו בכל הניסיונות והתלאות שהדורות העמיסו עליהם, והצליחו במבחן העליון של דביקות באמונה וביטחון בה'. כשאזכה ואגיע לעולם שכולו טוב – אפגוש שם את כל הסבים וסבי סבים, אשר כולם טוו והמשיכו את שרשרת הדורות לבית מייזליק עד הנה. "אולם כאן יש לזכור, כי אם חלילה הקרון האחרון שלפני ביאת משיח צדקנו לא יעמוד במבחן, ויקרוס תחת ניסיונות החיים הקשים – הוא עלול לסחוף אחריו את כל הגשר המפואר, שאבותינו ואבות אבותינו עמלו ובנו לקדש שם שמים! "לפיכך התבונני היטב וראי, כיצד עיני כל הסבים והסבתות שמהם מסתעפת משפחתנו המפוארת צופות עליך בחרדה ומייחלות שלא תביישי אותם! כיצד ממתינים בציפייה דרוכה לראות אם תשלימי את שרשרת הקרונות העמוסים בתורה ובמעשים טובים! "אם ירצה היצר לפתותך לסטות מדרך הישר – עני לו: 'אבא שלי, סבא שלי וכל הדורות שלפני – שמרו תורה ומצוות וקידשו שם שמים. אני נשארתי לפליטה מכל הדורות, הנני הקרון האחרון לבית מייזליק. אם ארד רח"ל מהדרך – אסחוף אחרי את כל שרשרת הדורות שהשתלשלו מאז היהודי הראשון ועד היום, ואנה אוליק את חרפתי על שגרמתי לכך? כלום יתכן שדווקא אצלי תיפסק השרשרת הקושרת אותי אל העבר המפואר של אבות אבותיי?! "אם אלו יהיו מחשבותייך, ועל פיהם תכווני את דרכיך – בוודאי תינצלי בסייעתא דשמיא מכל המלכודות והמוקשים שטומן לך היצר הרע!" – סיים הרב מייזליק את דבריו.

באותו הלילה, לאחר שמסר את צוואתו לבתו, לקה הרב מייזליק – אשר היה בריא ושלם באותו היום – בשבץ מוחי. ולאחר ארבעה ימי מאבק עם מלאך המוות – השיב את נשמתו הטהורה ליוצרו. דבריו הנכוחים – היו בבחינת צוואה מופלאה, אשר ראוי שתעמוד לעיני כל בן או בת באשר הם. אולם עלינו לזכור, כי בה במידה שמחייבים הדברים את הילדים – הרי שמחייבים הם אף את הוריהם המופקדים על חינוכם! אילו יתרשלו ההורים בחינוכם ויפקירו את עתיד ילדיהם – הרי שקולר האשמה בגין ניתוק שרשרת הדורות יהא

תלוי בצווארם, וכיצד יישאו את פניהם אל אבותיהם ואבות אבותיהם? הלא הכלימה תכסה את פניהם! על כן, נתבונן נא בדברים, ניקחם לתשומת ליבנו, ונתחזק להקפיד הקפדה יתירה על חינוך ילדינו – למען לא נבוש ולא ניכלם!!! ואולי כדי שנבין עד כמה הקפידה התורה על חינוך ילדינו נוכל ללמוד מהאמור בפרשת "והיה אם שמוע" שבקריאת שמע.

בסופה של פרשה זו – מצווה אותנו התורה בשלושה ציוויים: "וקשרתם אותם לאות על ידיכם והיו לטוטפות בין עיניכם" – מצוות הנחת תפילין. "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם" – חינוך הבנים לתורה. "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך" – מצוות מזוזה. ומכאן היה הרבי מבעלז זצוק"ל מוצא רמז נפלא לגודל חובת ההורים לדקדק בשלמות החינוך אשר מעניקים הם לבניהם, וכך היה אומר: "הנה מוצאים אנו כי התורה הקדושה קבעה את מצוות חינוך הבנים לתורה בין שתי מצוות נכבדות: בין מצוות תפילין לבין מצוות מזוזה, ולא בכדי... שכן מבקשת התורה ללמדנו, כי כשם שבתפילין ומזוזות עלול כל שינוי קל שבקלים להיות מכריע באשר לכשרותן, שכן אפילו קוצה של יו"ד עלול לפסול את הפרשיות כולן – כך בדיוק הדבר אף באשר למצוות חינוך הבנים... כל שינוי מדרך התורה והמסורה, ולו יהא זה שינוי קל שבקלים – עלול לפסול את החינוך לחלוטין, ולגרום לו להיות בלתי יעיל! כל סטייה, ולו במשהו – עלולה לגרום לתוצאות נוראות!

סיפר הרה"ח ר' משה רוזנפלד ז"ל: פעם אחת, בערב יום הכיפורים, נכנסתי להתברך מפי הגאון בעל "ערוגת הבושם", רבי משה גרינוואלד זצ"ל, ובדרכי מסרתי לו דמי "פדיון נפש". שאלני ה"ערוגת הבושם": "במה אברכך?" השבתי: "יברכני רבי שאזכה לבנים טובים!"

"מה אתה חושב? במה שנתת לי עשרים כתרים תזכה לבנים טובים? בכדי לזכות בכך, צריכים להתגלגל על הארץ, לכבוש פנים בקרקע, ולהוריד כנחל דמעה בתפילה ותחנונים לפני הקדוש ברוך הוא – אז אולי זוכים..."

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרַי מוֹת שְׁנֵי בָנֵי אֶהֱלֹן בְּקֶרְבָּתֶם לִפְנֵי ה' וַיָּמָתוּ" (מקדש הלוי)

מדוע ראתה התורה לפתוח את הפרשה המדברת על יום הכיפורים במיתתם של שני בני אהרון?!

רש"י מבאר בעקבות מדרש רבה והתנחומא: "אמר ר' חיא בר אבא: באחד בניסן (ביום הקמת המשכן) מתו בניו של אהרון, ולמה מזכיר מיתתם ביום הכיפורים? אלא מלמד שכשם שיום הכיפורים מכפר, כך מיתת צדיקים מכפרת.

ומנין שיום הכיפורים מכפר? שנאמר: "כי ביום הזה יכפר עליכם.. (ויקרא טז, ל).

שואל בספר: "מקדש הלוי": רק ביום הכיפורים מציין הקב"ה שהוא רק אחת בשנה: "וְהִיְתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חַטָּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה..." והירושלמי

ביומא כח' מבאר: "וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה - אחת בשנה הוא מכפר ואינו מכפר שתיים בשנה" מדוע מיוחד הקב"ה את יום הכיפורים כ"אחת" בשנה? הרי כל החגים הם אחת בשנה?! סוכות יש רק אחד ושבועות אחד וכן חג הפסח?!...

והוא מבאר על פי דברי ספר ה"חינוך" (מצווה קפה): "שהיה מחסדי הא-ל על בריותיו לקבוע להן יום אחד בשנה לכפרה על החטאים עם התשובה שישובו, שאילו יתקבצו עוונות הבריות שנה שנה, תתמלא סאתם לסוף שנתיים או שלוש או יותר ויתחייב העולם כליה. על כן ראה בחוכמתו הקב"ה לקיום העולם, לקבוע יום אחד בשנה לכפרת חטאים לשבים, ומתחילת הבריאה ייעדו וקידשו לכך...".

אם כך מבאר "מקדש הלוי": הקב"ה מתחנן לפנינו שיום הכיפורים יהיה אחת בשנה... כדי שהוא לא יצטרך לעשות עוד יום כיפור אחד חלילה... ואיך הוא יעשה? כפי שפתחנו בדברי המדרש: שכשם שיום הכיפורים מכפר, כך מיתת צדיקים מכפרת.

אם הקב"ה רואה שנדרשת כפרה הוא לוקח את הצדיקים שבדור... יוצא מכאן שאם חלילה נפטר צדיק במהלך השנה עלינו לפשפש איך היה נראה יום הכיפורים שלנו...

"ונפשי כעפר לכל תהיה" (פנינים על התורה, רבינו יהונתן אייבשיץ)

מעשה ברבי יהונתן אייבשיץ זיע"א שאחר שנבחר לרבה של קהילת אלטונה והמחוז, וילך למסעו להגיע למחנה קדשו, ויקר מקרהו שהגיע בערב יום הכיפורים לעיירה אחת הסמוכה לקהילת קודש אלטונה, והחליט לשוב שם ביום הכיפורים. בערב יום הכיפורים לקח את המחזור בידו והלך לבית הכנסת של העיירה, להתפלל מנחה, ונזדמן לו שעמד בתפלה אצל ישיש אחד שהיה מתפלל קצת בקול רם. וכשהגיע בסוף התפלה "על חטא" היה מתרגם כל פיסקא בלשון הגרמנית, ואומר הכל בבכיות ובדמעות שלישי. ולבסוף הגיע ל"א-לוקי עד שלא נוצרתי איני כדאי, עפר אני בחיי קל וחומר במיתתי, הרי אני לפניך ככלי מלא בוש וכלימה", ואז געה בבכיה, והוריד כנחל דמעה.

רבנו יהונתן התרגש מהתפלה הזאת שנאמרה בהתרגשות רבה. כשסיים את תפלת המנחה, שאל השמש את רבנו יהונתן: איפה רצונו לשוב בבית הכנסת ביום הכיפורים? השיב לו: בבקשה להושיבני על יד הזקן הישיש הזה, שאולי אבנה גם אנכי ממנו להתפלל בהתרגשות.

כך היה בתפלת ערבית ושחרית של יום הכיפורים, המשיך הישיש להתפלל בדמעות שלישי, בהתלהבות והתרגשות רבה.

בעת קריאת התורה שחרית, העלה הגבאי של בית הכנסת ארבעה אנשים, ונגש לזקן הישיש הזה להזמינו לעליית חמישי, הלה נעלב מאד שלא ניתנה לו עליית שלישי או רביעי, שהן עליות מכובדות יותר, עמד על רגליו והסתכל בגבאי, מדד אותו בעיניו, מכף רגל עד קדקודו, ופער פיו עליו לאמור: "הדיוט וטיפש! לפלוני נתת עליית "שלישי", ולא לפלוני

עליית "רביעי", ואלו לא הגיעו לקרסולי בחכמה ובמניין, ולי אתה נותן עליית "חמישי"?!, מי שמך לגבאי עלינו?! הכבד ושב בביתך!" וכהנה צרחות צוח על הגבאי. רבינו יהונתן השתומם למראה עיניו ולמשמע אוזניו. האם זהו שאמר עתה: "עפר אני בחיי קל וחומר במיתתי, הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלימה"?!

הגבאי הזמין איש אחר לעליית חמישי, והמשיכו את קריאת התורה. כשסיימו את תפילת מוסף, הוכרזה הפסקה בין מוסף למנחה. רבנו יהונתן ניצל את ההזדמנות של הפסקה, ופנה בתמיהה לישיש היושב לצידו: מדוע החרדת עלינו את החרדה הזאת, ופערת פִּיךְ על הגבאי?! ואיה איפה פִּיךְ האומר "הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלימה"?! אמנם רבים אומרים כן, ללא שימת לב על מה שמוציאים מפיהם ומבטאים בלשונם, אבל אתה שתרגמת כל קטע מן התפלה בגרמנית, ובהתרגשות רבה, ובדמעות שלישי, עליך לא שייך לומר כן! ויען אותו הישיש לאמור: תמהני על שאלת כבודו. הלא כשדיברתי בתפלה, עם הקדוש ברוך הוא דיברתי, שכן הנוסח מתחיל: א-לוקי! עד שלא נוצרתי איני כדאי וכו', ובעמדי לפני השם יתברך מלך מלכי המלכים, מה אני ומה חיי?! ולפני הקדוש ברוך הוא, עפר אני בחיי קל וחומר במיתתי, והריני ככלי מלא בושה וכלימה, לא כן לפני הגבאי ההדיוט הזה שלא הגיע לקרסולי בחכמה ובמניין, שלא היה לו לתת לי רק עליית חמישי?!

ואז אמר רבנו יהונתן: אתה הבנתי מה שאמרו חז"ל: גדול מה שנאמר במשה רבנו יותר ממה שנאמר באברהם אבינו, שאברהם אמר: "ואנכי עפר ואפר", אבל יש בו ממש על כל פנים, ואילו משה רבנו אמר: "ונחנו מה", דהוי כי חירגא דיומא, שאין בו ממש.

אצעדה וצמיד (ל"א נ') (ברכי נפשי)

דרגות רבות יש בעניין מסירותם של הבעל והאישה זה לזו. וככל שמסירות זו גדלה והולכת, כך גם מתקדש הבית כולו, וכך גם יקל על ההורים לחנך את ילדיהם במידות מוסריות. כשהצאצאים רואים את אביהם ואימם מתמסרים האחד לרעהו, אין לך חינוך טוב מזה!

בסיפור שלפנינו נלמד על מסירות שכזו. המעשה התרחש בבית הכנסת הישן בעיירה טרנופול. מאז ומתמיד נהגו בבית כנסת זה לתלות לפני תפילת נעילה ביום הכיפורים פרוכת לבנה ועליה כתובת רקומה ביהלומים ומרגליות, שבה נאמר: 'יום מימים הוחס – יום כיפור המיוחס'. כתובת זו קשורה למעשה שהיה, שבמשך השנים כמעט ונשכח ואבד מן הלב.

בבית הכנסת בטרנופול התפלל במשך שנים רבות יהודי תלמיד חכם, נכבד ועשיר, ושמו רבי שלום דנקר. בימים הנוראים נהגו בבית כנסת זה, כמו ביתר בתי הכנסיות בעם ישראל, למכור את העליות לתורה, ושאר הכיבודים – במכרז פומבי. את הכל מכרו, פרט לפתיחת הארון בתפילת נעילה. 'פתיחה' זו הייתה שמורה לר' שלום, שהתכבד בה תמיד, ואף שילם עליה מחיר יקר מאוד, ואיש לא העז להשיג את גבולו. אבל, ביום מן הימים ירד

ר' שלום מנכסיו, ולא הייתה לו אפשרות לשלם את הסכום שהוזיל כל שנה מארנקו על 'פתיחה' זו.

הגבאים בבית הכנסת הישן של טרנופול היו אנשים חכמים, וכשראוהו בצרתו ובדלותו, העבירו הודעה חשאית למתפללי בית הכנסת שלפני תפילת נעילה הם יכריזו הפעם על מחיר זעום במיוחד לרכישת ה'פתיחה', כך שלמרות העוני הגדול בו היה נתון, יוכל ר' שלום לרכוש גם הפעם את הכיבוד. בהודעתם ביקשו הגבאים מהמתפללים שאיש לא יתחרה עם הגביר - לשעבר על רכישת הפתיחה שלפני נעילה, ואף אחד לא יעלה את המחיר. וכך אכן היה. שנה אחרי שנה, הכריזו הגבאים על מחיר פעוט של זהוב אחד לפתיחת נעילה, ור' שלום דנקר המשיך לרכוש את הכיבוד.

ויהי בשנה אחת, קם אדם שהתעשר, והכריז שהוא קונה את הפתיחה במחיר יותר גבוה ממה שהוכרז בתחילה. מבוכה השתררה בבית הכנסת, שכן כיון שמדובר בכספי הקדש, אסור היה לכאורה לגבאים שלא לקבל את ההצעה הגבוהה יותר. הגבאים התייעצו ביניהם, והחליטו להמשיך את המכירה. זה מציע כך, וזה מציע יותר, וכך עולה המחיר ומאמיר. לכולם היה כבר ברור שהשנה תיגרם לר' שלום עגמת נפש מרובה, מפני שלא יהא באפשרותו לרכוש את הפתיחה שלפני נעילה.

אולם, משהגיע הסכום לשיעור גבוה מאוד, קרה משהו בבית הכנסת. לפתע-פתאום מבחינים המתפללים בשקית הנזרקת מ...עזרת הנשים לכיוון המקום שבו היו הגבאים. השקית נוחתת על השולחן, והגבאים הנרעשים פותחים אותה בזהירות ומגלים בה... יהלומים, פנינים, תכשיטים ואבנים יקרות.

המתפללים נסערו הייתה זו אשתו של ר' שלום, שישבה בעזרת הנשים, ולא יכלה לראות בעלבוננו הצורב של בעלה, והחליטה להשיל מעל עצמה את מחרוזת הפנינים והאבנים האחרונה שנשארה לה מימי העושר.

המתפללים נסערו לנפשם למראה מסירותה של האישה. למול מחזה שכזה לא יכול היה לעמוד גם אותו אדם שהעלה את המחיר, והוא הסכים להעביר לר' שלום את זכות הפתיחה.

במוצאי היום הקדוש החליטו הגבאים להשיב לאשה את תכשיטיה, והציעו לה לשלם על ה'פתיחה' סכום סמלי. אולם היא סירבה לקבלם בחזרה, ואמרה שתרמה את התכשיטים בלב שלם לבית הכנסת, כדי לסייע בכך לבעלה לזכות בפתיחה. כיון שכך, הוחלט לתפור פרוכת מפוארת, ולשלב בה את הכיתוב 'יום מימים הוחס - יום כיפור המיוחס', והכיתוב הזה יירקם על ידי היהלומים והפנינים שזרקה האישה מעזרת הנשים.

מפאת שוויה הרב של הפרוכת, הטמינו אותה הגבאים במקום סתר, ורק פעם אחת בשנה הוציאוה משם ותלו אותה בבית הכנסת. היה זה לפני תפילת נעילה, כששני גבאים עומדים ליד ההיכל ושומרים על הפרוכת בשעת התפילה, שלא יאונה לה כל רע.

שעירי יום הכיפורים כמשל לדרכנו בחיים (ערכים)

תיאור מוחשי של המצוות הנעשות בשני השעירים ביום הכיפורים מסוגל לעורר אותנו לרעיון נפלא.

הבה נתאר לעצמנו, שני השעירים המובאים ביום הכיפורים לבית המקדש. שניהם דומים במראה, בגובה, בשווי, ולקיחתם כאחת. הכהן הגדול בא, טורף (מערב) בקלפי ומעלה בידו שני גורלות. על גורל אחד כתוב: "לה", ואילו על השני כתוב: "לעזאזל". גורל זה קובע את עתיד שני השעירים. ומכאן ואילך נפרדות דרכיהם.

השעיר אשר עלה עליו הגורל לה', עולה לקרבן לה'. הוא נשחט בקדושה ובטהרה, דמו נאסף לתוך כלי קודש ולאחר מכן מובא אל בית המקדש פנימה, שם מזים ממנו בין הבדים. לאחר מכן מזים ממנו גם על מזבח הזהב. בשר השעיר, עורו ופרשו נשרפים באש מחוץ למחנה במקום טהור.

לעומתו, השעיר השני אינו עולה לקרבן. אילו היה שעיר זה בעל יכולת חשיבה, סביר להניח שהיה שמח מאד על שנפל בחלקו להישאר חי ולא להישחט. אילו שעיר זה היה עורך השוואה בין מצבו לבין מצב רעהו השחוט, היה ביכולתו להגיע להתרוממות רוח ולגאווה. הוא היה מביט לעבר חברו ואומר: "ראו מה ביני לבינו! אמנם הוא עלה על המזבח הקדוש, אך איבד את חייו - ואילו אני חי וקיים!"

כאשר היו מוליכים אותו לעבר ההרים שמחוץ לירושלים, היה הדבר מוסיף יוהרה על יהירותו, ולבו היה מתמלא בשמחה על ש"זכה" לצאת מהתחום הצר של בית המקדש, ולצעוד בעולם החופשי. הרגע בו היו מעלים אותו על הצוק היה נחשב בעיניו לפסגת הצלחתו. מן הסתם הוא היה עומד במרומי הסלע בגרון נטוי ושולח מבט נוסף של בוז וחמלה לכיוון רעהו הזבח.

מאליו מובן, שאילו השעיר היה מודע לסיבה האמתית מדוע הוא הובא אל הצוק, אילו היה חש את הצפוי לו תוך זמן קצר ביותר, כלל לא היה נתפס למחשבות מעין אלו. למעשה, אשליותיו ותחושת ההצלחה המדומה שלו מתנפצות בסופו של דבר אל הסלע. דחיפה לעבר המדרון התלול מרסקת את איבריו והם מתפזרים לכל עבר. באותה שעה ידעו הכל מיהו המאושר האמתי.

תיאור זה מסוגל להמחיש את עניין הבחירה החופשית. שתי דרכים עומדות בפני כל אדם. הדרך האחת היא דרך התורה והמצוות - היא מובילה את ההולכים בה ומקרבת אותם אל ה'. הדרך השנייה היא דרכם של אלו החיים חיי חולין, חיי רדיפה אחר כל תאוות באשר הם.

אמנם לעתים הדרך הראשונה דורשת הקרבה: ויתור על רצונות מסוימים וחיים לנוכח הגבלות שונות הבאות מכח דיני התורה. אך הכל כדאי למען התכלית הנעלה - לשכון

במקדש ה'. למעשה, אלו ההולכים בדרך ה' זוכים לאושר אמתי הן בעולם הזה והן בעולם הבא. לעומתם, אלו שבחרו בדרך של פריקת עול, לעתים נדמה להם שהם זכו בחיים חופשיים - אך סופם מוכיח שהיה זה חשבון מוטעה. יש ונדמה להם שחיייהם יפים ונעימים יותר. אולם בסופו של דבר מתברר מי משני המחנות זוכה לאושר אמתי. כשם ששמש ההצלחה של השעיר לעזאזל שוקעת מהר מאד, כך עלולה האמת להתברר לכל אדם ואדם.

הבאת שני השעירים ביום הכיפורים מזכירה לכל אחד מאתנו את המאבק הנצחי המתחולל בלבו של כל אדם. היצר הרע מנסה לכוון את האדם לדרכו של השעיר לעזאזל. לעומת זאת היצר הטוב משדל את האדם לעלות במסילה העולה אל בית ה'.

הלקח שעלינו להפיק מדימוי זה הוא הידיעה הברורה כי פריחת דרך הרשע הינה רגעית בלבד, כפריחת העשב, וכפי שנאמר בפסוק בספר תהלים: "בפרוח רשעים כמו עשב".

יעזוב רשע דרכו ואיש אָן מחשבותיו (ז'הגדת' להגר"י גלינסקי זצ"ל)

בתפילת נעילה מצטטים אנו את פסוקי הנביא: "דרשו השם בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב, יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל השם וירחמהו ואל אלוקינו כי ירבה לסלוח" (ישעיהו נה ו ז)

סיפר הגאון הצדיק רבי יעקב גלינסקי זצ"ל. בשעתו, הוזמנתי להרצות בפני אסירים בכלא רמלה. לפני השיחה, נועדתי לפגישה עם מנהל בית הכלא. סיפר שהתפוסה מלאה, וכבר אושרו תקציבים לבניית בתי כלא נוספים. אמר: אין לנו בעיה עם חמשת האחוזים באוכלוסייה שנתפסו ונשפטו. הבעיה היא תשעים וחמשה האחוזים שלא נתפסו.

הבנתי שהפתרון המושלם, מצדו, שיתלו שלט ענק בנמל התעופה בלוד: "ברוכים הבאים לבית הסוהר המרכזי". בין כך, הגבולות מוקפים גדרות. אמרתי לו: "תן לי את התקציב שאושר להקמת בתי הסוהר חדשים, ולא יהיה בהם צורך!" תמה לכוונתי, והסברתי: "ניסד בהם שעורי תורה ונחזיר את העם למקורותיו! היכן היה פעם רוצח יהודי, ושודד יהודי?"

ואמרתי: "היודע אתה מה התקציב הזה מזכיר לי? הייתה צומת מסוכנת, בלי תמרורים ורמזורים. מכוניות היו באות ביעף, מתנגשות זו בזו נמעכות ועולות בלהבות. הצומת גבתה מחיר דמים יקר, והנורא מכל היה שעד שהגיעו כוחות ההצלה לנסר את שלדות המכוניות ולחלץ את הפצועים המדממים למות, ועד שהסיעום לבית החולים הקרוב, שהיה רחוק מאוד, מתו רבים שניתן היה להצילם. קמה זעקה, וכמו תמיד הקימו ועדת חקירה. כמה מתו עד שסיימה דיוניה, אבל המלצותיה נטעו תקווה: בצידה הצפוני של הצומת יוקם פיקוד של כוחות הצלה מיומנים שיהיו זמינים מידית לכל קריאה, עם ציוד חילוץ והנשמה כנדרש. בצידה הדרומי יקימו בית חולים משוכלל אליו יופנו הפצועים מידית, וחיייהם ינצלו. כעת יש לגשת למרכזים, לקבוע מי יהיו הזכיינים, להקים צוות

היגוי ותכנון ביצוע, רישוי ופיקוח. בעשור הבא יושלם הפרויקט השאפתני. חיי אדם שווים כל מחיר, אם רק ימצא התקציב. מה דעתך?" שאלתי את מנהל בית הסוהר.

"שוטים שבעולם", השיב בזעף, "באחוז אחד מעלות התוכנית השאפתנית וההזויה, מרמזרים את הצומת ולא יהיו עוד תאונות!" "נפלא!" החמאתי לו. "חוקי התורה הם הרמזורים שלנו: אומרים מתי לנסוע ומורים מתי לעצור. ומונעים תאונות. ובמקום להשיב את העם אל חוקי התורה, בתקציב זעום ורווח עצום, מעודדים את חיי ההפקרות: שעטו, התנגשו, דממו, ואנו נגביר את צוותות הציידים ונבנה לכם עוד ועוד בתי כלא – אמור אתה, האם זו הדרך?!" ולשבחו יאמר, שהודה!

תפילת נעילה

מרן הגר"ח זצ"ל מברסק, כשהיה מספר מעשה זה היו עיניו יורדות דמעות. ביום הכיפורים שנת תר"ב היו הגאונים הצדיקים רבי יצחק מוולאז'ין זצ"ל ובעל הצמח צדק זצ"ל בפטרבורג כדי לבטל כמה גזירות רעות על ישראל ברוסיה, בית הכנסת היחידי שהיה שם בפטרבורג היה של אנשי הצבא "הקנטוניסטים" שהיו בצבאו של הצאר ניקולאי ימ"ש, ומחוסר ברירה הלכו להתפלל שם. כשהגיעו לתפילת נעילה רצו האורחים הללו שאחד מהם יהיה ש"ץ בתפילת נעילה, ויענו להם אנשי הצבא, דעו נא רבותי שיש לנו איש אחד, שעמד בניסיונות גדולים אפילו בנגדוהו (דהיינו ייסורים שיותר קשה לעמוד בהם ממיתה כמו שאמרו רז"ל אלמלא נגדוהו לחנניה מישאל ועזריה וכו', דהכאה שאין לה קצבה חמירא ממיתה), באופן מבהיל ואיום, שרצו שהוא ימיר את דתו והוא בשום אופן לא הסכים ונשאר ביהדותו במסירות נפש בל תתואר, שימו עיניכם על בשרו ותראו כי הוא מלא פצעים ומוקף בהם כמו בחגורה, מרוב המכות שהוכה ושעינו אותו שימיר את דתו. לכן לדעתנו אין לנו ש"ץ יותר הגון לתפילת נעילה מהאיש המופת והמקדש שם שמים ברבים הזה, ולהפצרת רבים נעתר להם האיש להראות את בשרו ל הנכבדים, ויהי כראותם ויחרדו למאוד וחלחלה אחזתם...

ויענו כולם פה אחד: "יעבור הוא לפני התיבה, שאין לנו ש"ץ יותר הגון ממנו, ויהי רצון שתפילתו תקובל ברחמים". האיש הנפלא הזה עבר לפני התיבה, וטרם שהתחיל את הקדיש של תפילת נעילה, פתח ברעדה ואמר: ריבוננו של עולם על מה רגילים בני אדם להתפלל, הלא על שלשה דברים ההכרחיים האלה: "בני", "חיי", "ומזוני", אבל אנחנו כשלעצמינו, כל אלה אך למותר המה לנו, "בנים"-הנה רוב הציבור שלנו כמעט אינם נשואים, "חיי", - הלא טוב מותנו מחיים מרים כאלה, "מזוני" - הלא יש לנו קיסר שדואג בעד מזונותינו ומלבושינו ולא חסרנו דבר, אבל רק ע"ז יש לנו להתפלל רק על דבר אחד "שיתגדל ויתקדש שמייה רבא... שנים רבות אח"כ היו גדולי ישראל הללו מזכירים ברטט את אותה תפילת נעילה שנאמרה בכיסופים עד אין סוף להקב"ה.

לא נעילה ולא נעליים (הרבנית ימימה)

היא התיישבה מותשת על ספסלי האבן בחצר בית הכנסת והביטה בעגלת התינוק המטונפת ובפניו, שעד לפני רגע התעוותו בבכי. בפנים זעק הקהל הקדוש "ה' הוא האלוקים" שבע פעמים. אלה הרגעים הגבוהים שמתרחשים פעם בשנה, בתפילת נעילה והיא, שכל כך חיכתה להם – אאוטסיידרית. "נו, לא ידעת כבר שאַת מטרד? סוג של?" אמרה לעצמה.

עם השנים היא התרגלה להתפלל מחוץ לציבור. זה התחיל בלידת הבן הבכור. כאימא טרייה, אהבה להגיע לבית הכנסת בשבתות ובחגים עם תינוק רך, להתכרבל אתו בתוך מילות התפילה ולזכות במבטים אוהדים. אך החל מגיל 6-7 חודשים זה כבר נהיה בלתי אפשרי. כמה רעש, כמה. והמבטים, המבטים... "מה, רק בעיניי הוא חינוני ומהמם גם כשהוא מרעיש?" תהתה והבינה שהתשובה חיובית; בבית כנסת, תינוק מפריע אינו בגדר "חינוני".

במשך הזמן, המרמור הראשוני פינה את מקומו להשלמה (תרמו לזה גם המחסור המתמשך בקשב ובריכוז). כשהילדים הבאים נולדו, היא כבר ידעה: תפילה בציבור עם בית כנסת, חזן, סידור תפילה פתוח ושאר הדברים שמרכיבים תפילה בציבור, זה לא בשבילה עכשיו. פתרונות שוויוניים באו והלכו. בן הזוג השכים למניין המוקדם כדי לשוב ולהיות עם הילדים והיא תלך ותתפלל במניין הרגיל. אך המאמץ והלחץ התישו אותה. "אני מוותרת", החליטה. "כשהילדים יגדלו אעשה קמבק. כרגע הריכוז ממילא ממני והלאה" להפתעתה, הצליחה להתנחם באמרה החבוטה " להיות אימא לילדים זו עבודת ה' לגמרי. את שומרת על הילדים של הקב"ה וזה תפקיד ראשון במעלה".

אבל נעילה! זה כבר סיפור אחר. כאן חזקה עליה מצוות הרבנית שלה, ימימה: "מה שלא יהיה, לנעילה תלכי. לא משנה כמה לא התפללת כל השנה. נעילה משברת מנעולים, מבטלת גזירות עתיקות וחזקות, קורעת גזרי דין. היום יפנה, השמש יבוא ויפנה ואת – ממוטטת וחלושה, עם ילדיך המכונמים והדביקים – והמרעישים – התייצבי לנעילה והתעלמי מכל המבטים". וכך נהייתה תפילת נעילה לתפילת חייה. הפיצוי על כל השנה. לשם היא הביאה את כל-כולה, ממועטת וחלושה בשעות האחרונות של צום כיפור. דווקא חולשת הגוף היא שהבקיעה ממנה כאלה תחינות עוצמתיות, מהסוג שלעולם לא יכול להגיע מתוך שובע.

מפוצלת מבן הזוג, שהיה מתפלל בבית הכנסת הקבוע שלו, היא הייתה מתייצבת בבית כנסת אחר, קרוב יותר לביתם. והילדים? אז בכל שנה הייתה מכינה שקיות לילדיה. גודשת אותן בחטיפים, ממתקים, סוכריות דשנות על מקל. מתעלמת מכל חוקי הבריאות בהם דגלה, העיקר שילדיה ימלאו פיהם ויתנו לה לשקוע במחזור התפילה. רק לשעה וחצי הקדושות האלה, הגבוהות האלה, המרטיטות האלה. יותר מזה היא לא צריכה. כל השנה.

שלוש שנים מילאו הממתקים את תפקידם נאמנה והיא כבר כמעט רשמה פטנט על "השקית של נעילה". עד לשנה הזו. משהו התפקשש – לבן נפלה הסוכרייה, הבת לא הסתדרה עם החטיפ, השלישי שפך על עצמו חצי בקבוק שתייה. הם נכנסו ויצאו את עזרת

הנשים, זה בוכה וזה צועק ואפילו בתפילה הסוערת הזו הם נמצאו מפריעים. "שששש, ששששש", מילאו בקשות עצבניות מסביב את אוזניה. הנעילה, אהובתה, הפכה לאסון קולוסאלי. היא נשמה עמוק ויצאה מבית הכנסת, היא והילדים. השמים החלו להשחיר והכוכבים האירו. "תיכף נגמר", חשבה בדכדוך ונזכרה במילים הגאוניות מהתפילה: **דְּכָדוּךְ דְּלוּתְנוּ רָאָה וְאֵל תִּקְלִים**. רק חז"ל יכלו לחבר משפט כל כך נוגע.

תקיעת השופר האחת, הארוכה, אותתה לה שנגמר. "תתקבל צלותהון ובעותהון", שרו כולם בהקלה. "והתפילות שלי?" חשבה. "שלא התפללתי?" לרגע קינאה בתקופת הרווקות האבודה שלה. "רק לשעה הזו של הנעילה, הייתי שמחה להתכרבל לי בסידור במקום להתרוצץ אחרי הזאטוטים", חשבה בערגה.

המתפללים יצאו את דלתות בית הכנסת ושטפו את הרחוב. כדאי שתאסוף מהר את הילדים ויחד יחזרו הביתה, לפני שהמכוניות יתחילו בנסיעתן. חיפשה אותם והם, עם שקיותיהם המרשרשות, שמחו לקראתה תוך שהם מתעלמים כליל מפניה הנפולות.

והנה חיה. ידידתה, זו שגרה במורד הכביש, באה לקראתה, דוחפת גם היא עגלה. "שנה טובה! איך היה?" שאלה חיה בחיוך גדול. "עזבי", לחשה בקול חנוק. "מילה לא התפללתי". חיה הביטה בה והכוכבים התנוצצו בתוך עיניה. כוכבים מכובסים, זוהרים, לאחר יום שלם שראו מיליוני מילות תפילה דוהרות בדרכן לרקיע השביעי. היא הסתכלה חזרה בחיה ונזכרה פתאום בשיעור ההכנה ליום כיפור של הרבנית ימימה.

"כשהכהן הגדול היה נכנס לקודש הקודשים ביום הכיפורים, היו קושרים את רגלו בחבל, למקרה שלא יהיה ראוי וימות בתוך הקודש ויצטרכו לגרור אותו החוצה", הרבנית לימדה. "אבל היו תקופות מורכבות, בהן הכהונה הגדולה נקנתה בכסף בידי אנשים שלא מזרע אהרון הכהן. וכשהגיע יום הכיפורים, הכהן-לא-כהן, ה'מזויף', היה אמור למות בתוך הקודש. הוא לא היה ראוי לכפר על כל העם. ועדין, הוא יצא חי, יצא לשלום מהקודש. איך יתכן? ותשובת הגמרא: והכהנים והעם העומדים בְּעֶזְרָה, אל תקראו "בְּעֶזְרָה" אלא "בְּעֶזְרָה". כשהעם עומד ביחד מאוחדים בעזרה וכל אחד הוא כשליח ציבור לכולם, זה מה שעוזר אפילו לכהן מושחת לצאת לשלום. בעצם, הכהן הגדול לא לבדו שם, בקודש. יש לו עזרה והצלה מהציבור".

היא הסתכלה בפניה של חיה וכמעט חייכה. היא הבינה. הציבור הזה, הטורדני, שבגללו כבר שנים היא מדירה את עצמה מתפילה בקהל וגרם לה להדיר עצמה השנה אפילו מאהובתה, הנעילה, הוא, דווקא הוא, בעזרה הפעם. הציבור הזה, שדבק בתפילה, הוא שיעלה גם את רחשי ליבה לשמים, כמו גם את תפילותיהן של אימהות אחרות, דביקות, מלוכלכות ומיוגעות כמותה... תחושת פיוס עלתה בה.

והנה בן הזוג מגיע לקראתה ומראהו כמראה כהן גדול היוצא מן הקודש. הכל בסדר? הממתקים עזרו? איפה הילדים? "הנה, הנה עם ישראל", הצביעה עליהם והפעם כבר לא כעסה.

מחילה על תפילת ערבית מהירה במוצאי יום הכיפורים (ברינה יקצורו, עלון 222)

בשנה אחת ביום היארצייט של הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, עלו תלמידיו לקברו ואמרו תהילים כהרגלם מדי שנה בשנה. עם סיום התפילה, כשרצו ללכת, מגיע פתאום אדם בריצה ומבקש: אנא מכם עצרו לרגע. האיש שלף את נעליו והשתטח על קברו של רבי אליהו זצ"ל ופרץ בבכי ואמר: רבש"ע חטאתי לך ה', ופגעת וציערת את הצדיק הקבור כאן, אנא ממך ה', הסר מעלי את הקללה הרובצת עליי. ופנה אל הנוכחים וביקש שיאמרו לו "מחול לך" ג' פעמים.

לאחר שנרגע קצת, שאלוהו הנוכחים מה קרה ובמה ציער את המשגיח זצ"ל, האיש סיפר להם את סיפורו: היה זה בתפילת מעריב של מוצאי יום כיפור בישיבת 'כנסת חזקיהו' בכפר חסידים, עם סיומה של תפילת נעילה המרגשת והמרוממת, היינו אז קבוצה של בחורים צעירים שובבים ורעבים, ולטענתנו החזן בתפילת נעילה האריך מדי, ובקשו ממני כשובב הקבוצה, לגשת למעריב ולהתפלל בחופזה ובמהירות. ואכן נגשתי למעריב, ולא אכזבתי את ציפיות החברים, לא המתנתי כנהוג לאחר שמונה עשרה לרבני הישיבה, וברגע שעשרה סיימו להתפלל שמונה עשרה, אמרתי מיד קדיש, התפילה הסתיימה במהירות וירדנו לחדר האוכל של הישיבה.

מרן המשגיח סיים את תפילתו והוא ירד לחדר האוכל עם הטלית והקיטל, וביקש לשוחח עם החזן של 'מעריב', קראו לי, ומרן המשגיח לקחני הצידה ובמבט כואב אמר לי כך: אין לך מושג איזה צער וכאב ואכזבה גרמת לי, אתה בתפילתך החפוזת הרסת לי את עבודה של ארבעים יום של חודש אלול וימים נוראים, ראה, הרי אתה יודע כמה מסרתי את נפשי על ארבעים ימים אלו, כמה שיחות וכמה תפילות וכמה דמעות כדי לצלוח ימים קדושים אלו, בקשנו עכשיו סליחה ומחילה מבורא עולם על מעשינו, השקענו רבות במסלול התשובה כדי להראות את רצינותנו לשנות ולהשתנות, מתי יתגלה שאכן כנים אנחנו? המינימום הנדרש הוא לכל הפחות בתפילת מעריב שמסיימת את הימים הנוראים ולכל הפחות שנתפלל אותה כראוי. וגם לאחריה נישאר קמעה בבית המדרש כדי להראות את רצוננו להישאר קרובים למלכנו, והנה אתה כחזן, התפללת בחיפזון, חיפזון יתר אפילו מכל תפילת מעריב בשאר השנה, והוכחת כביכול שהכול הצגה, ההשפעה השלילית בחיפזון זה כלפי שמיא וכלפי שאר בני הישיבה היא נוראה, הלא הראינו שאנחנו בורחים מקרבה אל ה' 'כתינוק הבורח מבית הספר'. 'דע לך, שגרמת לי צער גדול מנשוא! סיים מרן רבי אליהו זצ"ל את דבריו.

וממשיך אותו אדם: כפי שצינתי הייתי שובב ולא עשיתי עניין מדברי המשגיח, ואפילו לא הגבתי לדבריו בהתנצלות ובקשת מחילה, אלא חזרתי לחדר האוכל כאילו לא קרה מאומה. עברו שנים רבות ושכחתי מהמעשה, ודעו לכם שמאז עברו עלי רצף של צרות רבות ונוראות ואינני מסוגל אפילו לפרט, וכשבאתי לאחד מצדיקי הדור לברכה וישועה, הוא אמר לי שנראה שיש עליך איזה קללה, אולי יש עליך איזה קפידא של מישהו? ניסיתי לשחזר את חיי ולא מצאתי מאומה, הצדיק שאל אותי אולי בצעירותך בישיבה קרתה איזו

תקלה כלשהי, ואז נזכרתי במעשה זה וסיפרתי לו, הצדיק הזדעזע ואמר לי איך לא פייסתני אז את המשגיח בעודו בחיים, איך שתקת?! הצדיק ציווה עלי שלכל הפחות ביארציט, הקרוב אלך לקבר של המשגיח זצ"ל לבקש מחילה, אולי זו תהיה כפרתי, והנה אני לפניכם בקשתי מחילה.

הנוכחים ברכוהו שמעתה חייו ישתנו לטובה. סיפור זה סיפר הרב דוד ברוורמן ששמע אישית מנכדו של המשגיח רבי אליהו זצ"ל שנכח שם בקבר בשעת המעשה, והוא הוסיף לספר, שלאחר זמן מה, הוא פגש שוב את אותו אדם שבישר לו, שברוך ה' מאז שביקש מחילה, חייו השתנו מקצה לקצה.

למה אומרים 'ברוך שם' בלחש - במוצאי יו"כ

הגה"צ רבי שלום שבדרון הַרְבֵּה לומר בשם חותנו ווארט נפלא, וכה אמר: חותני זצ"ל שאל שאלה, ולכאורה היא שאלה עצומה, מגיע ערב יום הכיפורים המהדרין מן המהדרין אוכלים מהבוקר - ודאי כך המצווה, מנהג ישראל לחלק קצת עוגה בבוקר בבית הכנסת וכו' וכו' כל היום יש שייכות לאכילה, וקל וחומר בסעודה המפסקת. לאחר סעודה המפסקת מברכים ברכת המזון מתכוננים ללכת לבית הכנסת, לובשים טלית ובגדים לבנים כמלאכים והולכים לבית הכנסת, כתוב בשו"ע שהחכם עיניו בראשו ולא ימלא כריסו, אבל למעשה בכל נדרי' הגוף מלא באוכל בגשמיות בחומריות, וכך ממשיכים למעריב עד קריאת שמע, שם אומרים בקול רם ברוך שם כמלאכים, וכך הלאה. אחרי מעריב אומרים 'שיר הייחוד' ותהילים, ויש נשארים לישון בבית הכנסת וכך עוד ועוד, שחרית, מוסף ומנחה, מי מדבר על דברים בטלים - אף אחד. אם יש הפסקה קצרה הולכים קצת לנוח, ובקיצור כל היממה כמלאכים קודש לה' עד מעריב.

לפני מעריב תוקעים בשופר תקיעה גדולה 'והוא רחום יכפר עוון' וממשיכים עד קריאת שמע ואומרים ברוך שם בשקט, - פליאה עצומה יש כאן, בערב יום הכיפורים כשטועמים מנות גדושות של מרק ושוכחים את השו"ע שאומר לא למלא את הכרס אז אנחנו נחשבים כמלאכים, אבל לאחר יום גדוש במצוות ותפילה מיד ב'מעריב' הראשון אומרים 'ברוך שם' בלחש.

והשיב חותני: כשיושבים בסעודה מפסקת ובאמת אוכלים תרנגולת מפוטמת, והאוכל טעים מאוד, הפה אוכל אבל הפה הוא לא האדם וכי הידיים הרגליים והפה זה אדם, לא ולא, רגליים וידיים יש לבהמה, רק מה הוא האדם המחשבה, הבעל שם טוב זי"ע אומר מחשבה דאדם זה היא האדם, אם כן הבה נחשב הוא באמת אוכל, אבל המחשבה נתונה ביום הכיפורים, למה אני אוכל עכשיו, למה אכלתי כל היום, - חושב האדם לעצמו. בגלל שמצווה לאכול בערב יום כיפור בכדי שאוכל להתענות, והגמרא אומרת כל האוכל בתשיעי כאילו התענה תשיעי ועשירי, ובכלל כל ערב יום כיפור המחשבה נתונה ביום הקדוש העומד בפתח.

אבל כששומעים את קול השופר במוצאי יום כיפור, מה חושבים הא הא עוד מעט כבר אפשר לאכול ולשתות אם כך המלאך נעלם, האדם חוזר לעוגה ולקפה, וממילא הוא צריך להגיד ברוך שם בלחש.

פרידה מיום כיפור (" נר לשולחן שבת" מפי ידידי הרה"ג ברוך רוזנבלום)

הגה"צ רבי הלל כגן, משגיח ישיבת גרודנה, כשהיו נפרדים ממנו במוצאי יום כיפור היה אומר לבחורים: "עוד שלש מאות שישים וארבע ימים יום כיפור!"